

Hanc sibi tali in opere mentem fuisse satis indicat sanctissimus vates noster in Præfatione cunctis Epigrammatis sequentibus prævia, cum ait primo :

Dum sacris mentem placet exercere loquelis,
Cœlestique animum pascere pane juvat.

Quidquid autem recti fuerit, quidquid laude dignum ibi reperiat, totum illud ad supernum fontem unde effluxerat refluerè vult omnino et salagit iterum in sequentibus, cum summa grati animi significatione canens :

Nec nostræ hoc opis est, sed ab illo sumitur hic ros,
Qui siccam rupem fundere jussit aquas.

Cum autem alicubi, id est, epigrammatis 65 et 66 videatur sanctus Prosper Eutythianos impugnare, quibus non placuit corpus Christi corpori nostro fateri consubstantiale, dum sic scribit :

Hinc Verbum carni insertum, mortemque receptans,
Nec se confundit corpore, nec geminat.
Sic naturam hominis virtute augente superna,
Esset ut in vero lumine lumen homo.
Qui vires mortis cum vitæ absorbit haustu ;
Factum est æternum quod fuit occiduum.

Et pressius epigrammate 66 sequenti :

Quisquis consilio æterno contraria sentis,
Et Verbum in nostra carne manere negas ;
Divinæ pietatis opus dissolvere quæris,
Speque sua mandum dispoliare cupis.
Nam quis ventura quemquam salvabit ab ira ?
Quisve hominis primi crimine liber erit ;
Si deitas Verbi nostræ non est insita carni,
Aut Christus falsi corporis umbra fuit ?
Quis genitus puer est intactæ Virginis alvo ?
Quæ natura annis crevit et aucta cibus ?
In qua prole patrem mundi se credit Abram ?
Quæve ejus stirps est omnia sanctificans ?
Quod regale genus simul est et pontificale,
Quisve idem David filius et Dominus,
Peccati servus, et mortis compede victis
Unum est dignatus ferre Redemptor opem ?
Qui nostri generis carnem cum morte receptans,
Nostra hosti, ut nobis vinceret, opposuit.
Et carne exuta dominantem perculit hostem,
Ut caperet palmam præda vetusta novam.

Ex his omnibus non ægre conjicias, hoc opus non longe ante tempus concilii Chalcedonensis, quod anno 451 congregatum constat, fuisse exaratum. Cum aliunde certum fiat S. Prosperum hujusce concilii temporibus supervivisse.

S. PROSPERI AQUITANI EPIGRAMMATUM EX SENTENTIIS S. AUGUSTINI LIBER UNUS.

Præfatio.

615 Dum sacris mentem placet exercere loquelis,
Cœlestique ^a animum pascere pane juvat :
Quosdam, ceu prato, libuit decerpere flores,
Distinctisque ipsos texere versiculis.
Ut proprias canerent epigrammata singula causas,
Et pars quæque suo congrueret titulo.
Nec ^b nostræ hoc opis est, sed ab illo sumitur hic ros,
Qui siccam rupem fundere jussit aquas.
Ut quod in affectum cordis, pietate magistra,
Venerit, hoc promat carmine læta fides.

^a Mss. Colbertini tres, et Colon. editio recentior, *animam*.

^b Editi omnes, *Nec nostrum hoc opus est*. Mss. Regins unus, Colbertini tres, Theodoricensis unus, et Joliensis, *Nec nostræ hoc opis est*. Idemque in mar

gine indicarunt editi Lovan. et posteriores. Quæ vox usurpatur etiam a Virgilio in eundem sensum, pro auxilio, aut virtute. iv Æneid. : *Non opis est nostræ* ; et alibi :

Vi propria nituntur, opis haud indiga nostræ.

INCIPIT LIBER.

I. *Quæ sit vera innocentia.*

Innocentia vera est, quæ nec sibi, nec alteri nocet. Quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Et nemo non prius in se, quam in alterum peccat.

Perfecte bonus est, et vere dicitur insons,

Nec sibi, nec cuiquam quod noceat faciens.

Nam ^b quicumque alium molitur lædere, primum

Ipsam se jaculo percutiet proprio.

617 Et cum forte animum non sit ^c subitura facultas,

^d Non dubium in cordis viscere vulnus habet.

Nec fugit infecti sceleris mens prava reatum,

Cui nimis hoc solum quod voluit nocuit.

II. *De hominibus diligendis.*

Sic diligendi sunt homines, ut eorum non diligantur errores, quia aliud est amare quod facti sunt, et ^B aliud est odisse quod faciunt.

Naturæ quisquis propriæ non spernis honorem,

In quocumque hominum quæ tua noscis ama.

Sic tamen, ut pravos vitet concordia mores,

Nullaque sint pacis fœdera cum vitiis.

Namque quod artificis summi fecit manus, unum est :

Quæque ^e auctore bono condita sunt, bona sunt.

Divinum in nullo signum despiciatur,

Sola malis studiis addita non placeant.

III. *De vera æternitate.*

Vera æternitas et vera immortalitas non est nisi in Deitate Trinitatis : cui quod est esse perfectum est ; quia natura initio carens, et incremento non indigens, sicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Creaturæ autem, etiam illæ quibus Deus æternitatem dedit, vel daturus est, non penitus omnis finis alienæ sunt, quia non sunt extra commutationem ; dum illis finis est, et temporalis institutio, et localis motio, et ipsa in augmentum sui facta mutatio.

^f Æternus vere est solus Deus omn creator,

Vita in se vivens permanet esse quod est.

Hoc Pater, hoc Verbum Patris, ^g hoc est Spiritus almus,

^a Mss. quatuor, *De vera innocentia.*

^b Ms. Theod. solus, *quodcumque.*

^c Hanc vocem *subitura* substituere editiones recentiores, pro ea quæ in antiquioribus legebatur non parvis mensuræ. Ven. et Lovan. vetus, *secuta facultas* habebant. Lovan., Duac. et Colon., *secutura facultas*. Nec a posterioribus dissentiunt mss. codices.

^d Ms. Theodor., *Non dubium vulnus, viscere cordis habet.*

^e Ms. Joliensis, *auctore Deo.*

^f Ms. Theod. et Jol., *Æternus vere solus Deus, absque est.* Ms. unus ex Colb. initio pentametri, *In sese vivens.*

^g Mss. Colb. tres et Theod. *hoc et.* Tum in fine pentametri mss. quinque et Venet. editio, *Una eademque simul*, ubi editi alii habent, *Una eademque trium.*

^h Mss. septem, *non hic*, et editio Ven. Alizæ omnes, *non huic.*

ⁱ Editio Veneta., *Vita quidem multis præstita perpetua est.*

A Quorum natura est una, eademque simul.

Non coeptum, aut auctum, ^h non hic mutabile quidquam est,

Quod subeat leges temporis, aut numeri.

Virtus, præteritis prior ulteriorque futuris,

Nil recipit varium, nil habet occiduum.

Nam rerum, quas ut voluit sapientia fecit,

ⁱ Multis vitæ quidem esse præstita perpetua.

Sed quodcumque potest sese amplius aut minus esse

Quodam fine ⁱ ipsi quod fuerat moritur.

Sic nihil æternum quod commutabile factum est.

^k Et quod cuncta super, semper idem Deus est.

IV. *De patientia Dei.*

Patientia Dei ^l vera est, qua parcit contemptus, ^m parcitque negatus ; et ⁿ magis vult vitam peccatoris quam mortem ; eruditio est poenitentis, et oblatio correctionis. Nec ulla ipsius opera ^o misericordia vacant, quando homini et indulgentia consulit, et flagello.

619 Multa diu summi differt patientia Regis,

Suspendens æqui pondera iudicii.

Et dum plectendis parcit clementia factis

Dat spatium, quo se crimine purget homo,

Denique committunt homines mala crimina semper,

Dat spatium, ^p ut pereant crimina, non homines.

Verbere nonnumquam castigans ^q corde paterno,

Ne cito consumant sæva flagella reos.

Sic pietate Dei terrarum non vacat orbis,

Et nihil est quod nos non trahat ad veniam :

Cum Rex salvandis ipsa quoque consulit ira,

^r Ut curat medicus vulnera vulneribus.

V. *De ultione Dei.*

Divina bonitas ideo maxime irascitur in hoc ære, ne irascatur in futuro : et misericorditer adhibet temporalem severitatem, ne æternam juste inferat ultionem.

^s Cum Deus exserta peccantes verberat ira,

Ut norint homines quid mereantur agit.

Nam dum mortales peraguntur tempora carnis,

Auxilium miseris ipsa flagella ferunt.

Et vindicta brevis sic noxia crimina finit :

^l Ms. Colb. unus, *ipsis quæ fuerat.* Ms. Jol., *ipso quo fuerat.*

^k Ita mss. septem. Edit. Ven., *Cunctaque quod superat.* Alizæ omnes, *Quod cunctis superest.*

^m Mss. Colb. unus et Cambronensis, *magna est.* Ms. alter Colb. et Joliensis, *Patientia Dei, qua . . .* ^D *eruditio est, etc.*, ut in libro Sententiarum.

ⁿ Ms. Colb. unus, *parcit etiam negatus.* Alter cum Jol., *parcit negatus.*

^o Mss. Colb. duo et Theod., *manul.*

^p Ms. Joliensis et editio Ven., *a misericordia.* Alii codices carent præpositione.

^q Mss. Colb. duo, Cambron. et Jol., *ut pereant crimina, non homines.* In quibus desunt duo versus qui in aliis sequuntur.

^r Mss. tres cum edit. Ven., *corda paterno.*

^s Mss. tres et editio Ven., *Et curat.* Lugdun., *Ut curet.*

^t Ms. Joliensis, *De ultionibus Dei*

^u Ms. Cambron., *Dum Deus.*

Ne sine fine habeat debita pœna reos.

VI. *De vera a Dei laudatione*

Vera est confessio benedictis, cum idem sonus est et oris, et cordis. Bene autem loqui, et male vivere, nihil est aliud quam sua se voce damnare.

Laus vera in Dominum depromitur ore precantis,

Si quæ voce fluunt, intima cordis habent.

Non prodest cuiquam solis bona dicere verbis,

Ni pia mens habeat, quod bene lingua sonat.

Nam fari recte, miserum est, et vivere prave.

Damnat nota malum regula iustitiæ.

VII. *b De virtute charitatis.*

o Dilectio Dei et proximi propria et specialis virtus est piorum, atque sanctorum, cum ceteræ virtutes et bonis et malis possint esse communes.

Plurima sanctorum bona sunt communia multis.

Et quiddam recti constat inesse malis,

Sed pia pars summæ tendens virtutis ad arcem,

Omne operum meritum d vincit amore Dei.

Quo pariter quemcumque hominum sic o diligit, ut se :

Hoc optans aliis quod cupit ipse sibi.

Unde istis geminis virtutum qui caret aliis,

Cœlorum ad regnum non habet unde volet.

621 VIII. *De doctrina apostolica.*

Doctrina apostolica tam salubris t tamque vitalis est, ut pro capacitate utentium neminem sui relinquat s exsortem. Quia h sive sint parvuli, sive magni, sive infirmi, sive fortes, habent in ea et unde alantur, et unde satientur.

Exeret Deus ut terra caligine mundum,

Doctrinæ accendit lumen apostolicæ :

Quæ nullis animis, nullis non congruit annis,

Lacte rigans t parvos, pane cibans validos.

Non tempus, i non sexus huic, non causa resistit,

Omnes curat, alit, justificat, vegetat.

Sumite quæ magnæ apposuit k Sapiëntia mensæ,

Et variis pasci discite deliciis.

Quarum pars lotum est epulum, et quo quisque jaturatur,

Inde capit vitam, quam parit una fides.

IX. *De quærendo Deo.*

Deum quærens, gaudium quærit. Sic ergo quærat, ut non in se, sed in Domino gaudeat. Accedendo enim l ad Deum, illuminatur ignorantia et corroboratur infirmitas, data sibi et intelligentia qua videat, et charitate m qua serviat.

a Ms. Camb., *De vera confessione.*

b Mss. Camb. et Theod., *De dilectione Dei et proximi.* Ms. Theod., *et de virtute charitatis Dei.*

c Ita mss. sex et Ven. edit. Alii codices excusi, *charitas.*

d Mss. sex cum edit. Ven., *transit.* Reliquæ, *vincit* cum Colb. uno.

e Editio Ven., *diligat.*

f Mss. quinque et Ven. edit., *atque vitalis.* Colb. unus, *quam vitalis est.*

g Ms. Colb. unus, *expertem.*

h Ms. Colb. unus, *sive sint magni, sive parvi.*

i Mss. quatuor, et Ven. edit., *parvos.* Editi cæteri, *pueros.* Lugd., *parvulos, pro parvos.*

j In margine Duac. et Colon., *alias non sensus.*

k Conjunctionem et hic addunt mss. Colb. unus et Jol.

l Mss. Colb. duo cum edit. Ven., *ad Dominum.*

A Scire Deum cupiens, gaudere et vivere quærit,

Si verum et summum norit a amare Deum.

Cui tribuat quidquid recte sapit, optat, agitque,

Et sine quo carnis gloria pulvis erit.

Non ergo in quoquam sua munera deserit auctor,

Perque suum Dominus se manifestat opus.

Inque illis habitat dives penetralibus hospes,

Quæ gaudent hoc o se comta quod ipse dedit.

X. *De fastidio spiritali.*

Sicut corpori noxium est corpoream escam non posse percipere, ita animæ periculosum est spiritalis delicias fastidire.

Ut perdunt propriam mortalia corpora vitam,

Si nequeunt escas sumere corporeas :

Sic animæ, nisi delicis rationis alantur.

B Dum Verbi æterni pane carent, pereunt.

Nam quid erit quod dira procul fastidia pellat,

Cum se ipso refugit mens saturare Deo?

XI. *p De bonorum et malorum finibus.*

Nunquam multi sunt qui q ad non esse tendunt. Quid enim tam obnoxium paucitati, quam quod est debitum perditioni?

Esse Deo verum et proprium est, cui quisquis adhæret,

623 Æterni in regni lumine semper erit.

Nam qui iustitiam spernunt, non esse laborant,

Inque nihil tendunt, r et nihil esse queunt.

Non ergo illorum poterit pars multa videri,

Quorum in sanctorum nullus erit numero.

Sed vere magni, et multi sine fine manebunt,

C In Christo quorum gloria perpes erit.

XII. *De tranquillitate a ultionis Dei.*

Non concupiscit Deus pœnam reorum, tamquam saturari desiderans ultione. Sed quod iustum est cum tranquillitate decernit, et recta voluntate disponit, ut etiam mali non sint inordinati.

Nulla Deum oblectat miserorum pœna reorum,

Nec scelerum vindex ira movet placidum.

Omnipotentis enim recta et tranquilla voluntas,

Quidquid decerni convenit, hoc statuit.

Ut nullis pateat Regis censura querelis,

Cum juste accipiet debitus ordo t malos.

XIII. *De bono intellectu.*

Bonum intellectum habet qui u quod faciendum recte intelligit facit. Alioquin talis est sine opere

D u In libro Sententiarum legimus, *qua ferveat.*

v Ms. Colb. unus, *amare bonum.*

w Editi omnes in versu habent, *hoc se cuncta.* Lov. Duac. et Colon. in margine indicant *comta*, quam vocem mss. septem auctoritate substituímus : qua significari credimus ea penetralia seu corda a Deo inhabitari, quæ gaudent se hoc dono comta, id est, ornata, quod Deus ipse dederit, non quod a se ipsis habere se putaverint.

x Ita mss. Colb. unus et Jol. Ms. Renig., *De bonis et malis hominibus.* Alii, *De finibus malorum et bonorum.*

y Ms. Regius, *qui non ad esse.*

z Mss. quinque, *nec nihil esse queunt.* Alii, *et nihil.*

aa Mss. tres, *ultionum Dei.*

ab Mss. septem, cum edit. Ven., *malos.* Alii, *reos.*

ac Ms. Regius, *quod est faciendum recte intelligit et facit.* Ven. edit., *quod recte faciendum intelligit, facit.*

intelligentia, qualis est sine timore sapientia, ^a cum A sit scriptum, *Initium sapientiæ timor Domini.*

Scriptorum Domini plene videt omne profundum,

^b Implet qui factis cognita verba piis.

Nam nimis ^c a sensu doctrinæ devius errat,

Si quæ curavit scire, fugit facere.

XIV. *De requie adhuc in carne ^d viventis.*

Habet ^e jam in hac vita requiem suam anima quæ de morte infidelitatis exempta est, et non ab operibus justitiæ, sed ab iniquitatis se abstinere actione, ut vivens Deo, et mundo mortua, in humilitatis et mansuetudinis ^f placida tranquillitate requiescat.

Est et in hac vita multis requies data sanctis,

Quorum animas mundus non tenet occiduus :

Quos desiderii nullis peritura fatigant,

Et quibus omne bonum est Christus, et omnis honor.

Utuntur terra ut cælo, fugientia temnunt,

Quod credunt, quod amant, quod cupiunt, Deus est.

XV. *De vovendo Deo.*

Quisquis bene cogitat quid Deo voveat, et quæ vota persolvat, ^h seipsum voveat, et reddat. Hoc exigitur, hoc debetur : imago ⁱ Cæsaris reddatur Cæsari, imago Dei reddatur Deo. Sed sicut videndum est ^j quid et cui offeras, ita etiam ^k considerandum est ubi offeras. Quia veri sacrificii extra catholicam Ecclesiam locus non est.

625 Quid voveat Domino quisquis bene corde volutat,

Ipsam se totum præparet et voveat,

Major enim ^l offerri nequit hostia mentis in ara,

Nec Christi ex templo suavior exit odor,

Quam cum ^m homo castorum profert libamina mo- C rum,

Et de virtutum munere sacra litat.

Sic tamen, ut norit qui reddit vota Tonanti

Unum divinis cultibus esse locum,

In toto mundo quem vera Ecclesia præbet,

Et sine quo nullum justitiæ est meritum.

XVI. *De justitia et gratia.*

Dux sunt retributiones justitiæ, cum aut bona pro bonis, aut mala redduntur pro malis. Tertia est retributio gratiæ, cum per regenerationem remit-

^a Ita mss. quatuor et edit. Ven. Cæteri, cum *initium sit sapientiæ timor Domini.*

^b Mss. quatuor, *Qui factis implet.*

^c Alias editi, *ascensu doctrinæ.* Emendatur ex mss. quinque.

^d Mss. quatuor, *viventium.*

^e Mss. quatuor et edit. Ven., *etiam.* Ex his ms. D Camb. post aliquot verba, *quæ non ab operibus.*

^f Ms. Theodoricensis solus, *placita.*

^g Ms. Joliensis, *De vovendo.* Ms. Camb., *De bene vovendo.*

^h Ms. Regius, *voveat se ipsum totum.*

ⁱ Mss. Regius, et Theod., et edit. Ven., *ut et imago Cæsaris... et imago Dei.*

^j Mss. quatuor, *quid offeras, et cui offeras.*

^k Ms. Colb. unus, *videndum est, ut in sententiis.*

^l Mss. quatuor, et edit. Ven., *nequit offerri.*

^m Vox hæc, *homo*, abest a ms. Joliensis.

ⁿ Ms. Colb. unus et edit. Ven., *sunt misericordia.*

^o Mss. duo, *restituuntur.* Ms. Reg., *qua bonis mala restituntur.*

^p Mss. tres, *Quia nisi.* Edit. Ven., *Quia nisi Deus.*

tuntur mala, et retribuuntur bona. Atque ita manifestatur quia universæ viæ Domini ^a misericordia et veritas. Illam autem impiorum retributionem, quæ pro bonis mala ^o restituunt, Deus nescit; ^p qui nisi retribuere bona pro malis, ^q non essent quibus retribuere bona pro bonis.

Justitiæ merces gemina est, vel cum bona rectis,

Vel pravis digne cum mala restituit.

Salvatricem autem cunctorum gratia Christi,

Non pensans meritum, diluit omne malum.

Credentesque omnes renovans baptismate sacro,

Dat bona, quæ propter det meliora bonis.

XVII. *De supernæ patriæ civibus.*

Omnis qui ad supernam pertinet civitatem, peregrinus est ^r mundi: et dum temporali utitur vita, in patria vivit aliena, ubi inter multa illecebrosa et multa fallacia Deum nosse et amare paucorum est, ^B ^s quibus fit *præceptum Domini lucidum illuminans oculos*, ^t ut nec in Dei, nec in proximi charitate fallantur.

Cælestem ad patriam Christo redimente vocatus,

Vitam ^u labentis temporis hospes agit.

Dumque ad promissam requiem ^v non per sua tendit,

Mundanæ patitur multa pericla viæ,

Quæ nunc obsessa adversis, ^x nunc plena secundis

Aut frangit ^y trepidos, obligat aut dubios.

Inter quos laqueos currentem ^z ad gaudia vera,

Non capiet mundus, cui via Christus erit.

XVIII. *De carnis cupiditate vincenda.*

Nemo est cujus ^{aa} animam corruptibile corpus et inhabitatio terrena non agravet. Sed annitendum est ut cupiditates carnis spiritus vigore superentur; et interior homo, qui semper sibi sentit resisti, semper se divino ^{bb} expectet auxilio adjuvari.

Nulla anima est, quæ non mortali carne gravetur,

^{cc} Nec de corporea conditione gemat.

627 Sed confirmare invalidam, et frenare rebellem,

Legitimum et proprium est mentis opus dominæ.

Quæ ^{dd} jus naturæ, ut moderamine temperet æquo,

Et subdat sceptris noxia quæque suis,

A Domino auxilium, et vires petat, ut valeat se

Vincere, ^{ee} nec sensus incitet ipsa suos.

Nam ^{ff} nullos famulæ poterit compescere motus,

Ni fuerit Christi semper amore potens.

^q Ms. Reg., *non esset cui retribuerebantur.*

^r Mss. tres et edit. Ven., *mundo.*

^s Ita mss. sex, et edit. Ven. Alii, *quibus præceptum Domini sit lucidum.*

^t Ms. Regius, *ut nec in Dei dilectione, nec in proximi charitate fallantur.* Editio Ven., *ut nec in Dei charitate, nec in proximi dilectione fallantur.*

^u Edit. Lovan. et recentiores in margine notant, *præsentis.*

^v Mss. tres, *per non suam.*

^x Mss. tres Colb. et Colon. edit., *non plena.*

^y Ms. Joliensis, *tepidos.*

^z Sic mss. quinque. Editi omnes, *ad gaudia vitæ.*

^{aa} Mss. quinque, et Ven. edit., *animam, Alii, animam.*

^{bb} Mss. Jol. et Camb., *expetat.*

^{cc} Sic mss. septem, et edit. Ven. Alii, *nec quæ.*

^{dd} Mss. quinque, *ius naturæ.* Quo forte designantur naturales inclinationes, et ex corruptæ naturæ infirmitate procedentes. Alii codices, *vis naturæ.*

^{ee} Ms. Colb. unus, *ne sensus.*

^{ff} Sic mss. quatuor. Alii, *nullus.*

XIX. *De angusta vitæ via.*

Angusta est via quæ ducit ad vitam ^b. Et tamen per ipsam, nisi dilatato corde, non curritur, quia iter virtutum, quo gradiuntur pauperes Christi, amplum est fidelium spei, etiam si arctum sit infidelium vanitati.

Arcta via est veræ quæ ducit ad atria vitæ,

Nec recipit carnis gaudia mentis iter.

Amplis incedit spatiis ^c terrena voluptas,

Angusto virtus limite celsa petit.

Et tamen hi calles, quos mundi vana pavescunt,

Quædam magnificis æquora sunt animis.

Difficilisque nimis per dura, ^d per ardua gressus,

Commendat fidei quod tolerare juvat.

XX. *De præmio Christianæ religionis.*

Hoc affectu et hoc desiderio colendus est Deus, ut sui cultus ipse sit merces. Nam qui Deum ideo ^B colit, ut aliud magis quam ipsum promereatur, non Deum colit, sed id quod assequi concupiscit.

Hæc desiderii Deus est pietate colendus,

Justitiæ ut merces tota sit ipse Deus.

Nam sperans alio se munere posse beari,

Non ^e quod poscit amat, sed quod habere cupit.

XXI. *De occultis non judicandis.*

De occultis cordis alieni temere judicare peccatum est; et eum cujus non videntur opera nisi bona, ex suspitione reprehendere iniquum est. Cum ^f eorum quæ homini sunt incognita solus Deus judex sit justus, qui et inspector est verus.

Culpare in quoquam quæ non sunt nota, malignum est,

Præsertim ^g si quæ cognita sunt bona sunt.

Non pateant faciles sævis rumoribus aures.

Quæ nescire juvat, credere non libeat.

Linquantur secreta Deo, qui si quid opertum est

Inspicit, et nullis indiget ^h indicibus.

XXII. *De adjutorio Dei.*

Divini est muneris, ⁱ cum et recta cogitamus, et pedes nostros a falsitate et injustitia continemus. Quoties enim bona agimus, ^j Deus in nobis atque nobiscum ut operemur operatur.

629 Non dubie nostri Deus est et rector, et auctor,

Cum toto affectu quæ bona sunt gerimus.

Ex operum specie clarebunt intima cordis,

^k Quisve hominis mentem spiritus intus alit.

Sanctus enim sanctos facit, et de lumine lumen

^a Ms. Jol., *De angusta via*. Ms. Theod., *De angusta et arcta via*.

^b Ms. Camb. addit hic vocem *æternam*.

^c Ms. Regius, *terrena voluntas*.

^d Edit. Lugd. et posteriores in ora libri, *per aspera*.

^e Ms. Camb., *Non quem poscit amat*.

^f Editio Ven., *eorum operum*.

^g Ita disponitur versus in mss. sex et edit. Ven. lu aliis,

Præsertim quæ sunt cognita, si bona sunt.

^h Mss. tres, *indicibus*.

ⁱ Ms. Theod., *cum recte cogitamus*.

^j Ms. Reg., *Deus nobiscum est*. Edit. Ven., *in nobis est*; tum uterque, *atque nobiscum operatur, ut operemur cum illo*.

^k Ms. Camb., *agat*. Editi alias, *Quisve . . . alit*. Mss. quinque, *Quidve . . . alat*.

^l Editi communiter, *absque Deo*. Mss. nostri omnes, et Ven. editio, *absque bono, scilicet spiritu*.

^m Abest vox hæc, *optata*, a mss. tribus et Ven.

A Exoritur: nullus sit bonus absque ^l Bono.

XXIII. *De passionibus sanctorum.*

Justo judicio Dei datur plerumque peccatoribus ^m optata potestas qua sanctos ipsius persequantur, ut qui Spiritu Dei ⁿ juvantur et aguntur, fiant per laborum exercitia clariore.

Quod plerumque mali in sanctos sævire sinuntur,

Quodque bonis pravi sæpe nocere queunt;

Absque Dei nutu non fit, qui corda suorum,

His etiam bellis glorificanda probat.

Crescunt virtutum palmæ, crescuntque coronæ,

^o Mutantur mundi prælia pace Dei.

XXIV. *De scientia boni.*

Non est vera scientia boni, nisi ad hoc comprehendatur, ut agatur. ^p Non enim utiliter meditatur legem Dei, qui laborat ut memoria teneat quod actione non implet.

Scit legem, docteq. tenet jussa Omnipotentis,

Qui quod novit agens, diligit id quod agit.

Non satis est Domini præceptum volvere lingua:

Is meminit legis, qui memor est operis.

XXV. *De amore legis.*

Qui legem Dei diligit, probat se ^r in omnibus iniquis id quod contra legem est odisse, non homines.

Legem spernentes odit cum legis amator,

Non homines odit, ^s sed reprobat quod agunt.

XXVI. *De scrutandis mandatis Dei.*

^t Mandata Dei scrutari nisi quieta mens non potest. Ut ergo religiosum exerceatur studium, ^v abigenda sunt jurgia malignorum.

Scrutari legem possunt utcumque quieti,

Si mundi a strepitu libera corda vacent.

C Ut mens ergo piis studiis intenta juvetur,

^x Prælia divinus carnea vincat amor.

Nam templum Domini per sacra silentia crescit,

Et tacite ^y struitur non ruitura domus.

XXVII. *De proficiendo.*

^z Nemo tam eruditus, nemo tam doctus est, qui superna illustratione non eget. Non enim ^{aa} ita **631** ulla divinorum bonorum augmenta sufficiunt, ut non semper supersit aliquid quod mens rationalis et intelligendum desideret ^{bb} et gerendum.

Doctrinæ Domini penetrabilia, tempore in isto,

Ad plenum nulli pervia sunt homini.

edit. ac Sententiarum libro.

ⁿ Ms. Camb., *vivunt*.

^o Mss. tres, *Tennuntur*. Ms. unus, *Vincuntur*. Utrumque margini inscripserant editiones Lovan. et illa posteriores.

^p Ms. Theod., *De scientia Dei*.

D ^q Mss. quinque et Ven. edit., *Inutiliter enim*.

^r Mss. quinque, *in hominibus*, ut in libro Sententiarum.

^s Edit. Ven., *omisso sed, reprobat id quod agunt*.

^t Ms. Camb., *De observandis*.

^u Ms. Regius, *Mandata Dei, nisi sit quieta, mens scrutari, etc.*

^v Mss. tres, et Ven. edit., *abigenda sunt*. Colb. unus, *abigenda est injuria*.

^x Mss. tres, *Jurgia*.

^y Mss. tres, *instruitur*.

^z Ms. Reg. et edit. Ven., *Nemo est tam doctus, et nemo est*.

^{aa} Ms. Jol., *ita ulli*.

^{bb} Ms. Regius, *et agendum*.

Semper enim sanctis superest quo crescere possint : A **633** Sæpe quidem Dominus sic cuncta adversa repellit ,

Et perfectorum gloria principium est.

Virtutem virtus pariat, de lumine lumen

Prodeat, atque ^a omnis palma gradum faciat.

Nam cur non cupide mens quærat quæ Deus offert,

Cui danda ut recte posceret ipse dedit ?

XXVIII. *De duplici opere Dei.*

Si omnes homines simul consideremus, quorum alii misericordia salvi fiunt, alii veritate damnantur, universæ viæ Domini, id est, misericordia et veritas, suo sive distinctiæ sunt. Si autem solos sanctos intueamur, non discernuntur hæc viæ ^b Domini. Individua enim ibi est et a misericordia veritas, et a veritate misericordia, quia beatitudo sanctorum et de munere gratiæ est, et de retributione justitiæ.

Omnibus in rebus geminum est opus Omnipotentis.

Totum aut justitia est quod gerit, aut pietas.

Quæ simul in terras descendunt lucis ab arce,

Ne cuiquam parti desit utrumque bonum.

Et quoniam cuncti auxilio miserantis egemus,

Præcedit semper gratia justitiæ,

Damnantem elatos, salvantem justificatos,

Quos Deus et donis auxerit et meritis.

XXIX. *De observantia pacis.*

Christianæ perfectionis est pacificum esse, etiam cum pacis inimicis, spe correctionis, non consensu malignitatis; ut si nec exemplum, nec cohortationem dilectionis sequantur, causas tamen non habeant ^c quibus odisse nos debeant.

Moribus in sanctis pulchra est concordia pacis,

Cum multis unum convenit, atque placet.

^d Nec tamen hoc cohibenda modo sunt fœdera amoris,

Ut solis pax hæc sit tribuenda bonis.

Injustis etiam præstetur justa voluntas,

Nec quemquam spernant vota benigna hominem.

Non ut amicitia vitis socientur iniquis,

Adsit sed pravis ut medicina animis.

Quæ si pace sua non sedat turbida corda,

Nobis non possit nostra perire quies.

XXX. ^e *De custodia Dei.*

Custodit nos Dominus ab omni malo, ^f non ut nihil patiamur adversi, sed ut ipsis ^g adversitatibus anima non lædatur. Cum enim tentatio adest, sit quidam in id quod nos impugnat introitus; et cum bono fine, id est, sine vulnere animæ, tentatio ^h consummatur, ⁱ ad æternam requiem de profundo temporalis laboris exitur.

^a Ms. Colb. unus, *hominis palma.*

^b Vox hæc Domini non legitur in mss. Colb. tribus, Jol. et editione Ven. Post aliquot verba, editio Ven. cum Colb. uno, *semper est de munere gratiæ et de retributione.*

^c Ms. Jol., *Propter quas.*

^d Ita ms. Cambronensis, qui solus nobis visus est sententiæ præfixæ epigrammati, et contextui ipsius convenire. Ms. Regius, *Sed tamen hoc cohibenda modo sunt fœdera amoris.* Mss. Colb. duo, *Sed tamen hæc toleranda modo.* Ms. Jol., *Sed tamen,* deinde pergit cum edit. Lugd. et posterioribus, in quibus sit, *Sed tantum hoc toleranda modo, etc.*

^e Ms. Theod., *De custodia animi.*

^f Ms. Cambr., *non ita ut.*

^g Edit. Duac. et Colan., *adversantibus.* Ms. Theod., *ipsis adversitatibus.*

^h Ms. Jol., *consumitur.*

ⁱ Et Theod. et edit. Ven., *sic.* Ms. Reg., *et sic.*

Ut nullo attingi vulnere possit homo.

Sed mirabilior tunc est manus Omnipotentia,

Illata afflictum cum mala non superant.

Landetur ¹ custos, virtutem dans toleranti,

Intima corrupat ne furor exterior.

Nam non certanti nulla est speranda corona,

Palmam, qua capitur gloria, finis habet.

XXXI. *De adjutorio Dei.*

Ad coelestis Jerusalem consortium non ascendunt, nisi qui toto corde ^k profitentur non esse proprii operis sed divini muneris quod ascendunt.

^l Coelestem ad patriam tendens, cognosce vocantem,

B ^m Cujus proveheris, si bene curris, ope.

Nam si te virtute tua ad coelestia ⁿ credis

Scandere, de superis pulsus ad ima cades.

XXXII. *De odiis mundi in Christianos.*

Omnes qui in Christo volunt pie vivere, necesse est ut ab impiis et dissimilibus patiantur opprobria, et despiciantur tamquam stulti et insani, qui præsentia bona ^o perdant, et invisibilia sibi ac futura promittant. Sed hæc despectio et hæc irrisio in ipsos retorquebitur, ^p cum et abundantia eorum in egestatem, et superbia transierit in confusionem.

Impia pars mundi parti est infesta piorum,

Nec tolerare potest dissimiles animos :

Ridens nolentes opibus præsentibus uti,

Sperantesque sibi credita posse dari.

^r Sed spernenda hæc sunt populis opprobria sanctis,

Quæ stulte jaciunt corda aliena Deo.

C ^s Nam spes nostra ex hoc visu fit certior omni,

Quod spondens ^t quidquid credimus, hoc Deus est.

XXXIII. ^r *De patientia fidelium.*

Tota fidelium salus; tota patientiæ fortitudo ad eum qui in sanctis suis est mirabilis referenda e-t; quia nisi in illis ^u Deus esset, furori impiorum fragilitas humana succumberet.

Cum constans anima adversis non frangitur ullis,

Et fidei virtus intemerata manet :

Norit inesse sibi Dominum patientia fortis,

Inque ejus donum quod steterit referat.

Nam quod non cecidit propriis si viribus aptat,

^v Hoc ipso quo se stare putat cecidit.

D ¹ Ms. Reg. *custos virtutum, dans toleranti, etc.*

^k Ms. Cambr., *confitentur.*

^l Ms. Colb. unus, *Æternam.*

^m Ms. Colb. unus, *credas.* Et in fine versus sequentis ms. Camb., *suis, aut cadis.*

ⁿ Ms. Theod., *perdunt, sed invisibilia sibi affutura promittunt.*

^o Ms. Reg. et edit. Ven., *cum et abundantia eorum in egestatem venerit, et superbia eorum transierit in confusionem.* Mss. quoque alii quatuor habent, *perdunt... promittunt.*

^p Ms. Jol., *Sed sunt hæc populis spernenda opprobria sanctis.*

^q Mss. tres, *quidquid credimus est, Deus est.* Ms. Colb. unus, *quidquid credimus est Dominus.*

^r Ms. Theodor., *De causa fidelium et fortitudine patientiæ.*

^s Mss. tres, *Dominus esset, ut in libro Sententiarum.*

^t Ms. Theodor., *Hoc ipso quod, etc.*

XXXIV. *De obsequiis debitis.*

Ita et a plebibus principes, et a servis domini sunt ferendi, ut sub exercitatione tolerantiae sustineantur temporalia, et sperentur aeterna. Auget enim merita ^a virtutis, quod propositum non violat religionis.

635 Reddendum est quidquid mundi bene postulat ordo,

Propositumque piæ non violat fidei.

Mitibus et sanctis nulla est spernenda potestas:

Æquum servire est regibus, et dominis.

Ut Christi famulis ad verum prosit honorem

Dilexisse bonos, et tolerasse malos.

XXXV. *De toleranda varietate mundana.*

Recti corde de præceptis Dei et constitutionibus mundi non queruntur, quia justum est æquanimiter omnia accipi, quæ judicaturus voluit ^a tolerare.

Dum mutabilium decurrunt tempora rerum,

Dumque suis mundus motibus atteritur:

Rectorum est adversa pati, et tolerare modeste,

N. c. querula in quoquam voce movere Deum.

Cujus judicio nulli parceretur injquo,

Et perpes justos gloria suscipiet.

XXXVI. *De ædificatione domus Dei.*

Omnis sancti ædificii status, sicut Deo ^d cooperante proficit, ita Deo custodiente consistit. Quoniam utilis ^e præpositorum custodia est, cum Spiritu Dei populo suo præsidet, et non solum greges, sed etiam ipsos dignatur custodire pastores.

Cum lapides vivi pacis compage ligantur,

Inque pares numeros ^f convenit una domus,

Claret opus Domini, qui totam construit aulam,

^g Effectumque piis dat studiis hominum.

Quorum perpetui decoris structura manebit,

^h Si perfecte auctor protegat, atque regat.

XXXVII. *De æternis gaudiis.*

Æternæ civitatis æterna sunt gaudia, et stantium dierum perpes infinitas nec variabitur nec labetur, quia incommutabili pace potentior, ⁱ quorum omnium erit bonum, quod fuerit etiam singulorum.

Semper erunt ^j quod sunt æternæ gaudia vitæ:

Gaudendi quoniam causa erit ipse Deus.

Nec varios pariet motus diversa voluntas.

Unum erit in cunctis lumen, et unus amor,

Inque bonis summis posita experientia felix,

Nec volet augeri, nec metuet minui.

XXXVIII. *De lege charitatis.*

Lex Christi perfectio charitatis est, qua Deus proximusque diligitur: et per quam dicitur Conditori legis, *Dimitte nobis debita nostra sicut et nos*

^a Mss. tres, *merita virtutis*. Ms. Colb. unus, *domum virtutis*. Alii, *meritum virtutis*.

^b Mss. duo et Ven. edit. addunt *mundi*. Mss. Camb., *ejus*.

^c Mss. tres et Ven., *voluit tolerare*. Alii, *tolerari*.

^d Mss. duo, *Deo operante*. Ita in lib. Sententiarum.

^e Mss. quatuor, et edit. Ven., *ordo præpositorum*.

^f Ms. Colb. unus, *omnia conveniunt*.

^g Mss. quatuor, *effectusque*.

^h Ms. Theod., *Si perfectum*. Ms. Jul., *Si perfecta*.

ⁱ Ms. Joliensis, *quorum hominum*.

^j Mss. tres Colb., *quod erunt a prima manu; a secunda, quod sunt*.

^k Mss. duo, *esse parcendum*.

^l Ms. Colb. unus, *verus est Deus*. Mss. duo, *sed quo servus*.

^m Mss. Colb. unus et Camb., *nil capit occiduum*.

A dimittimus debitoribus nostris. Bone enim expectat promissionem Dei, qui mandatum ejus exsequitur: nec frustra sperat ^k parcendum peccatis suis, qui ignoscit alienis.

Verus amor Christi vera est custodia legis,

637 Et mandata Dei complet amans homines.

Quorum ignoscentes culpæ sua crimina solvunt,

Quodque aliis tribuunt, hoc sibi prospiciunt.

Det peccatori veniam peccator, et æqua

Conciliet Dominum conditione sibi.

Cujus judicium de nostro examine pendet,

Quod serimus metimus, quod damus accipimus.

XXXIX. *De jussionibus Dei.*

Nihil Deus jubet quod sibi prosit, sed illi cui jubet. Ideo ^l verus est Dominus, qui servo non indiget, et quo servus indiget.

B Non ideo quidquam mandat Deus, ut sibi prosit,

Nec servi officio verus eget Dominus.

Cujus præceptis augetur qui famulatur,

Fitque minor quisquis negligit imperium.

Nam Deus omnipotens, simul omnipotensque potestas,

Nil perdit proprium, ^m nil capit occiduum.

Numquam non habuit quod habet, dans quidquid haberi

ⁿ Proderit, et sumens non nisi quod dederit.

XL. *De intemporalis scientia Dei.*

Id quod in tempore novum est, non est novum ^p apud Deum qui condidit tempora, et sine tempore habet omnia, quæ suis quibusque temporibus, pro eorum ^q varia ætate, distribuat.

Insolitum si quid labentia tempora promunt,

Hoc mirum mundus dicit, habetque novum.

C Sed rerum Auctori nullus non cognitus ordo est,

Cernenti quidquid sæcula cuncta ferunt,

Quæ non incerto volvunt magna agmina motu.

Sed sub judicio stantque fluuntque Dei,

Ut nihil existat naturæ in partibus ullis,

Quod non ille suo temperet arbitrio.

XLI. *De providentia Dei.*

Mutabilium ^r dispositionem immutabilis ratio Dei continet, ubi sine tempore ^s simul sunt quæ in temporibus non simul sunt quia tempora non simul currunt.

Lex æterna Dei stabili regit omnia motu,

Nec mutat vario tempore consilium.

Utque locis præsens simul est Deus omnibus unus,

Sic ^t ævi metas secum habet, et numeros.

Nec serum aut properum sibi sentit in ordine rerum,

D Ms. Regius, *Nil recipit varium, nil capit occiduum*. Ms. Colb. alter, et Camb., *Ipse sibi summum perpetuumque bonum*.

^u Ms. Colb. unus, *Prosit, et accipiens, etc.*

^v Ita ms. Joliensis. Alii, *De temporalis scientia, quibusdam addentibus Dei*. Ms. Camb., *De futurorum Dei præsentia*.

^w Mss. quatuor, et Ven. editio, *apud eum*.

^x Mss. duo et edit. Ven. juxta quod in Sententiarum libro habetur, *varietate*.

^y Ms. Regius et edit. Ven. *Mutabilium rerum dispositiones; Ven. dispositionem; et post pauca mss. tres et Ven. editio immutabilis ratio continet, ommissa voce, Dei*.

^z Mss. duo, *omnia simul sunt*. Ven. edit., *ubi omnia sine tempore simul sunt*.

^{aa} Sic. mss. septem. Editi vero, *rerum metas*.

Cui cuncta assistunt acta, et agenda simul.

639 XLII. ^a De impunitate peccantium.

Nihil est infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, et mala voluntas, velut hostis interior, roboratur.

Qui se peccatis gaudet feliciter uti,

Infelix nimis est prosperitate sua.

Dumque capit miseros effectus prava voluntas,

A vera semper luce fit exterior.

Sumens pestifera de consuetudine robur,

Et sua complectens vincula mortis amor.

Deficiant potius vana oblectamina mundi,

Subdanturque pio colla domanda jugo,

Inque putres fibras descendat cura medentis :

Ut ^b blandum morbum pellat amica salus.

XLIII. De legis littera.

Legis littera ^c quæ dicit non esse peccandum, si Spiritus ^d vivificans desit, occidit. ^e Sciri enim peccatum facit potius quam caveri : et ideo ^f magis augeri quam minui, quia malæ concupiscentiæ etiam prævaricatio legis accedit.

Index peccati lex est plectenda vetando,

Quæ, nisi cor mundet Spiritus, interimit.

Nullus enim est insons sola formidine pœnæ,

Qui sanctum et justum non amat imperium,

Hunc tamen ^g affectum non lex, sed gratia confert :

Quodque jubet legis littera, velle facit.

XLIV. De lege et gratia.

Lex data est ut gratia ^h quæreretur, et gratia data est ut lex impleretur. Neque enim suo vitio non implebatur, sed vitio prudentiæ carnis, ⁱ quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit.

Non servit jussis legis prudentia carnis,

Peccati stimulos nec superare potest.

Sed quia mens anceps patitur mala corporis ægri,

Quærere divinum cogimur auxilium.

Lex igitur facit ut poscatur gratia Christi,

Ardua qua legis jussa queant fieri;

^j Nec jam non valeant carnales vincere sensus,

Quos justæ legis conditor ipse juvat.

XLV. De promissione Dei.

^k Hoc promittit Deus, quod ipse facit. Non enim ipse promittit, et alius facit, quod jam **641** non est promittere, sed prædicere. Ideo non ex operibus,

^a Mss. Theod., *De felicitate peccantium.*

^b Mss. tres, *Ut causas morbi.* Ex quibus Colb. unus in margine scriptum habet quod in edito.

^c Mss. quatuor, *quæ docet.*

^d Ms. Theod., *vivificare.*

^e Edit. Ven., *Scire.... quam cavere.* Mss: duo, *Sciri... quam caveri.* Alii... *Scire... quam caveri.*

^f Ms. Reg. et edit. Ven., *magis facit augeri.*

^g Ita mss. quinque cum editione Ven. Alii, *effectum.*

^h Edit. Ven. addit hic vocem hanc, *Christi.*

ⁱ Ms. Joliensis, *quia vitium.* Ms. Regius, *neque enim erat suo vitio quod non implebatur.... et per gratiam.* Ms Theod., *sed ex vitio prudentiæ carnis.*

^j Ms. Colb. unus, *Ne jam;* alii codices, *Nec jam.* Mss. quinque, *carnalem vincere sensum,* sola Ven. editio, *Non valeat carnales vincere sensus.*

^k Mss. sex et Ven. edit., *Hoc quod promittit Deus, ipse facit.* Eadem Ven. editio, *Non enim ipse promittit et aliud facit... Ideo homines non sunt boni ex operibus suis, sed ex Deo vocante, ne ipsorum sit bonitas, sed*

A *sed ex vocante; ne ipsorum sit, non Dei, et merces non imputetur secundum gratiam, sed secundum debitum, atque ita gratia jam non sit gratia.*

Quæ Deus omnipotens promittit, perficit ipse,
Nec proprium externis viribus implet opus.

Hæc securâ fides sperat quod credit, amatque
Auctorem, qui quod spondet ^l, et efficit.

Nam si quæ Dominus promittit, non operatur,
Sed solum humanum prævidet arbitrium :

Non hæc dona ejus, sed sunt prædicta vocanda.

Ceu quisquam ex proprio sit bonus, absque Deo.

Quod quia non recipit pietas, veroque repugnat,
Gratia non reparat, gratia justificet.

Quæ sic in cunctis implet sua dona vocatis,
Ut quorum dux est, fiat et ipsa comes.

XLVI. De fidelium culpis et infideliū bonis.

B Sicut non impediunt ab æterna vita justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur, sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillime vita cunjlibet pessimi hominis invenitur.

Ut quædam tenues maculæ in splendore piorum,

Major virtutum quas vacuat numerus,

Æternæ donis nequeunt obsistere vitæ,

Nec merita obscurat grandia culpa levis :

Sic aliquid plerumque boni pars impleta gestat,

Magni mole mali quod facile obruitur.

Nec prodest quiddam recti sapuisse malignis,

Si verum ^m et summam non coluere Deum.

Una fides igitur, spes una est, atque amor unus,

Quo fiat justus, sitque beatus homo.

C Nam bona, quæ pravis naturæ ex dote supersunt,
Augent peccati pondera, non minuunt.

XLVII. De malæ voluntatis effectu.

Cum mala voluntas potestatem accipit efficiendi quod cupit, ⁿ ex judicio Dei venit, apud quem non est iniquitas. Punit enim etiam isto modo, ^o nec ideo injuste quia occulte. Cæterum iniquus puniri se ignorat, nisi cum manifesto supplicio senserit nolens, quantum mali sit, quod perpetravit volens.

Cum datur injusto peccandi optata potestas,

Ut mala mens prave quod cupit efficiat,

^p Ira Dei magna est, qua multos sic quoque punit,
Ut quibus exsultant criminibus pereant.

Crescit enim occulte cum longo pœna reatu,

Dei. Ms. Regius, *quod jam non esset promittere. Ideo homines non sunt boni ex suis operibus, sed ex vocante Deo, ut nec bonitas ipsorum sit, Dei (s. sed Dei); et merces non imputetur secundum debitum, sed secundum gratiam.* Reliqua desunt in hoc cod. ce. Ms. Colb. unus quoque habet, *ne bonitas ipsorum sit.* Ms. Joliensis et Camb., *ex vocante fit.* Ms. Theod., *non ex operibus justificantur homines, sed ex... ne ipsorum sit justificatio et non Dei.* Alii editi ut in textu, et in libro Sentent. supra, inimo et apud Augustinum. lib. de Spirit. et Litter. cap. 19.

^l Sic mss. omnes, et Ven., editio. Reliqui, *id efficit.*

^m Ms. Jol. et edit. Ven., *et sanctum.* Mss. quinque, *sancte.*

ⁿ Ms. Reg., *ex justo judicio Dei venit.*

^o Mss. duo., *nec ideo facit injuste.* Ven. edit., *nec ideo injuste est.*

^p Mss. tres, *Ira est magna Dei, qua, etc.*

Ausibus illicitis si nihil obstiterit.
Et magis erranti ne parcant flagra timendum est,
Quam ne non fiat quod voluisse nocet.

XLVIII. *De superbia.*

Omnia vitia in male factis tantummodo valent,
sola superbia etiam in ^a recte factis cavenda est

643 Omne genus vitii proprio tantum valet actu,
Et peccata suam quæque gerunt speciem.

Sola est innumeris armata superbia telis,

Cui possunt vires, et bene gesta dare.

XLIX. ^b *De impari usu fortunæ.*

Interest plurimum qualis sit usus, vel earum
rerum quæ prosperæ ^c dicuntur, vel earum quæ
dicuntur adversæ. Nam bonus ^d temporalibus nec
bonis extollitur, nec malis frangitur; malus autem
ideo huiusmodi infelicitate punitur, quia felicitate
corruptitur.

In rebus mundi non idem est omnibus usus,

Nec cuncti paribus cuncta ^e ferunt animis.

^f Namque bonos non blanda inflant, non aspera
frangunt.

Sed fidei invictæ gaudia vera juvant.

Teræ autem, et feni breviter florentis amator

Seu caret optatis, seu fruitur, miser est.

L. ^g *De morte sanctorum.*

Mala mors putanda non est, quam bona vita præ-
cesserit. Non enim facit malam mortem, nisi quod
sequitur mortem. ^h Non itaque multum curandum
est necessario morituris, quid accidat ut moriantur,
sed moriendo quo ire cogantur.

Cuncta bonis prosunt, quos et mors ipsa beatos

Efficit, ut sumant præmia principum.

Ille igitur finis malus est, quem pœna sequetur,

Et qui perpetui porta doloris erit.

Non quo ⁱ absumentur lacrymæ, cunctique labores:

Ut veteris pereant omnia signa mali.

LI. *De puritate quam i non perdit invitus.*

Ita non amittitur corporis sanctitas, manente ani-
mi sanctitate, ^k etiam corpore oppresso: sicut amit-
titur sanctitas corporis, violata animi puritate, etiam
corpore intacto.

Mens illæsa ^l nihil violato corpore perdit:

Invitam carnis vulnera non maculant.

Nec crimen facti recipit non mixta voluntas:

^a Mss. duo, *in rectis factis*. Ms. Colb. unus, *in cunctis factis*; idemque in margine, *in rectis factis*.

^b Ms. Jol., *De usu prosperi et adversi*. Ms. Theod., *contrariorum*.

^c Mss. Colb. duo et Theod. omittunt hic, *dicuntur*; unus addit *rerum secundo*.

^d Ms. Camb. addit, *homo*; et infra, *malus autem jam huiusmodi . . . quam felicitate corruptitur*. Edit. Ven. sola, *hujus mundi infelicitate*.

^e Mss. duo Colb., *gerunt animis*.

^f Ms. Colb. unus, *Nam non blanda bonos inflant*.

^g In ms. Joliensi, *Quod non possit male mori, qui bene vixerit*.

^h Mss. quatuor, *Non igitur, etc.*; deinde ms. Camb., *hominibus necessario morituris*.

ⁱ Alias editi cum mss. paucis, *assumentur*, aut *assumentur*. Melius mss. Colb. tres, *absumentur*, aut Jol., *absumentur*. Ms. Camb. utrumque exhibet.

^j Mss. tres, *quam animus*. Ms. Colb. unus, *quam anima non perdit invita*.

^k Edit. Ven., *in corpore oppresso*; et infra, *in corpore intacto*. Ms. Jol. vero habet, *animæ sanctitate . . .*

A Velle magis facinus, quam tolerare nocet.

Sic autem ad cordis penetrabilia cuncta recurrunt,

Ut plerumque animus sit sine carne reus.

^m Dum, quod ab intacto semotum est corpore, solus

Concipit, et tectis motibus intus agit.

LII. *De ⁿ fortitudine tolerantia.*

Major animus merito dicendus est, qui vitam
ærumnosam magis ^o eligit ferre quam fugere; 645
et humanum iudicium, maximeque vulgare, quod
plerumque caligine erroris involvitur, præ conscientia
luce ac ^p puritate, contemnere.

Qui valet adversis oneratam ducere vitam,

Et tolerare magis vult mala, quam fugere,

Majoris multo est animi, quam ferre pavescens

^q Indocti injustum iudicium populi.

Mens etenim recta, et puri sibi conscia cordis,

B Hoc plus splendescit, quo magis atteritur.

LIII. *De humilitate ^r justorum.*

Justis quidquid malorum ab iniquis dominis irro-
gatur, non pœna est criminis, sed virtutis examen.
Nam bonus, ^s etiam si serviat, liber est. Malus autem,
etiam si regnet, servus est; nec unius ^t domini, sed
quod est gravius, tot dominorum quot vitorum.

Oppressis quoties justis dominantur iniqui,

Non est puniti supplicium meriti;

Sed virtus fidei sub tali examine crescit,

Nec servile gravat libera corda jugum.

Solus peccator servit male; qui licet amplo

Utatur regno, sat miser est famulus;

Cum mens ^v carnalis, nimium dominante tyranno,

Tot servit sceptris dedita quot vitiiis.

LIV. *De oblatione votorum.*

Nemo quidquam ^w Domino recte voveret, nisi ab
ipso acciperet quod voveret.

Optima vota Deo, quorum est dator ipse, voventur.

Hoc sursum dignum est ire, quod inde venit.

LV. *De ^x essentia Deitatis.*

Omnis substantia quæ Deus non est, creatura est;
^y et quæ creatura non est, Deus est. Nulla igitur dif-
ferentia est in deitate Trinitatis: quoniam quod Deo
minus est, Deus non est.

Natura omnipotens una est, quæ cuncta creavit,

Et proprie quod sunt, omnibus esse dedit.

animæ puritate.

^l Mss. quatuor, *violato in corpore*.

^m Mss. septem *Cum quod*. In eodem versu mss. quinque, *submotum est*.

ⁿ Ms. Camb., *De altitudine*.

^o Ita mss. tres cum edit. Ven. et sent. supra 52.

^p Mss. duo, *diligit ferre*. Editi alii, *potest ferre*.

^q Ms. Reg. et Ven., *ac animi puritate*.

^r Mss. quinque, *Injustum indocti*.

^s Ms. Colb. unus, *sanctorum*. Ms. Camb., *De utilitate justorum*. Ms. Theod., *De malignitate servorum*. Ms. vero Jol. ante sent. 53, *De libera servitute et dominio servili*.

^t Ms. Reg., *bonus homo*.

^u Mss. tres, *hominis*. Ms. Reg., *nec est servus unius domini*; deinde, *est servus tot dominorum*.

^v Ms. Theod., *carnali*.

^w Edit. Ven., *Deo*. Mss. tres et editi, præter Ven., *acceperit*.

^x Ms. Theod., *substantia*.

^y Ms. Regius, *et quæ est creatura, non est Deus*.

" Quodque Deo minus est, non est Deus. A Patre A Nam cuncti hoc gemino nascuntur fomite motus,
 natum Respondentique suis germina principia.
 Verbum, et qui amborum Spiritus est, Deus est. b Et quod quisque bonum sibi tempore duxit in isto,
 Una eademque trium quoniam est essentia, quæ se Hoc summi Regis iudicio capiet.

LVI. *Quales nos b diligit Deus.*

Tales nos amat Deus, quales c futuri sumus ipsius dono; non quales sumus nostro merito.
 Tales a Domino, quales formamur, amamur;
 Non quales nostris exstitimus meritis.
 Sanctificet, doceat, plantet, riget, excolat, ornet:
 647 Et sibi perpetuo quod placeat, faciat.
 Nam nihil est hominis, quod digne possit amari,
 Perficiat proprium ni bonus auctor opus.

LVII. *De intemporalis opere Dei.*

Ordo temporum in æterna Dei sapientia, sine tem- B
 pore est, d nec aliqua sunt apud illum nova, qui lecit
 e quæ futura sunt.

Artifice in summo sine tempore temporis ordo est,
 Inque Deo rerum non variat series.

Æterno auctori simul adsunt omnia somper,
 Cum quo in factorum est ordine, quidquid erit.

LVIII. *De principali rerum omnium causa.*

Voluntas Dei est prima et summa causa omnium
 corporalium, spiritaliumque motionum. Nihil enim
 fit visibiliter ac sensibiliter, quod non de invisibili
 atque intelligibili summi imperatoris aula aut jubeatur,
 aut permittatur, secundum ineffabilem justitiam
 præmiorum atque pœnarum, gratiarum et retributionum,
 in ista totius creaturæ amplissima quadam
 immensaque republica.

Principium mundi Deus est, quo cuncta moventur,

Et quæ permittit, vel jubet auctor, f agunt
 Hinc mutabilium rerum immutabilis ordo,
 Æterni servit legibus artificis.

Inque suos fines procedit quæque voluntas,

Nec variis meritis arbiter æquus abest:
 g Corda regens, vires tribuens, peccata remittens,
 Mitis subjectis, implacitus tumidis.

Ut nec pœna malum quemquam, nec gloria justum
 Suscipiat, nisi cum laude et honore Dei.

LIX. *De finibus bonorum et malorum.*

Eam Deus innocentiam probat, qua homo non
 metu pœnæ sit innocens, sed amore justitiæ. Nam
 qui timore non peccat, quamvis non noceat cui vult
 nocere, sibi tamen pluriunum nocet, et abstinens ab
 iniquo opere, sola tamen reus est voluntate.

Scire volens, in qua rerum sis parte locandus,

Discute quid timeas, quidve sit id quod amas.

a Editio Ven. cum mss. Theod. et duobus Colb. et D
 Regio, Nam quidquid minus est. Ms. Jol., Hac quid-
 quid minus sit.

b Ms. Cambron., Deus amet.

c Editio Ven., facti sumus dono ejus, non quales
 facti sumus. Concinit ms. Regius.

d Editio Ven., Nec apud eum aliqua opera sunt
 nova.

e Ms. Theod., quæ ventura sunt.

f Ita mss. omnes nostri. Editi, agit. Ms. Colb. unus,
 Quæque jubet summus, vel sinit auctor agunt.

g Mss. unus Colb., loco duorum versuum qui se-
 quuntur.

Atque humilis humiles curans, pellensque superbos,
 Augens subjectos, despiciens tumidos.

In altero Colb. posterior ex his duntaxat versus le-

LX. *De gaudio Christiani.*

Christiano recta gaudendi causa non præsens s-æ-
 culum, sed futurum est. Et ita est utendum tempo-
 ralibus, ne obsint æternis: ut in via, qua peregrini
 ambulant, hoc placeat quod ducit ad patriam.

Angelicos cives, i et Christi in membra renatos,

Non trahat ad veterem carnis origo hominem.

649 Multa quidem in nostros mundus bona pro-
 creat usum,

Et pleno tellus servit opima sinu.

Sed terræ hospitibus, cœli super astra vocatis,

Virtutis palma est spernere i blanda soli;

Et sic præsentis spatium percurrere vitæ,

Ipsa peregrinis ne via sit laqueus.

Nam declinantes pro summis ferre laborem,

Terrenorum avidos infirma suscipient.

LXI [Alias LX]. *De ineffabili excellentia k Deitatis.*

Excedit supereminetia Deitatis non solum l usi-
 tati eloquii nostri, sed etiam intelligentiæ facultatem.
 Verius enim cogitatur Deus quam dicitur, et verius
 est quam cogitatur. m Non parva autem notitiæ pars
 est, si ante quam scire possimus quid sit Deus, pos-
 sumus scire quid non sit.

Nulla quidem mens est mortali in corpore vivens,

Quæ plena videat cognitione Deum.

Sed miris operum signis ostenditur auctor,

Rectoremque suum condita n quæque canunt.

C Unde licet faudi vires, animique vigorem

Vincat, et excedat gloria lausque Dei,

Nos tamen officio cordis gaudemus et oris,

Et tanto oblectat succubuisse bono.

Hinc fidei virtus, hinc flamma operat amoris,

Quod latet, exercet; quod surperat, o reparat.

LXII [Alias LXI]. *De superbia diaboli, et Christi humilitate.*

Diabolus superbus hominem superbientem p se-
 duxit ad mortem; Christus humilis hominem obe-
 dientem reduxit ad vitam. Quia sicut ille elatus ce-
 cidit, et dejecit consentientem; sic iste humiliatus
 surrexit, et erexit credentem.

Lætifer q immodico naturæ elatus honore

Angelus, inde hominem subruit, unde ruit.

Sed Christus miserans deceptum fraude maligni,

In se illi ad vitam posse redire dedit:

gigitur.

b Ms. Joliensis, Nam quod. Eodem versu ms. Reg.,
 sibi duxit tempore in isto.

i Ms. Camb., ad Christi membra renatos.

j Ms. Regius, blanda solis. In sequenti vero dysti-
 chio ms. Theod., Et nunc præsentis... Ipsa peregrinis
 nec via.

k Ms. Cambron., Dei.

l Ms. Camb. et Ven. edit., usitatam.

m Alias editi., Non parvæ. Mss. quatuor, Non parva,
 ut in sent. supra 61.

n Ms. Camb., cuncta canunt.

o Ms. Colb. unus, edit. Ven. et Lugdun., reparat.

p Mss. Jol. et Camb., deduxit. In sent. 59, per-
 duxit.

q Mss. tres, immodice.

Si caveat pactis hostis servire superbi,
 Sectari et studeat formam humilium Domini.
 Qui Patris in Deitate manens Deus omnificator,
 Vernus de sacra Virgine natus homo est.
 Sic nostrum assumens Matris de corpore corpus,
 Esset ut assumptæ carnis origo Deus:
 In quo per lavacrum, a fidei virtute renata,
 Cælestis b accipiet gens nova principium.
 Nil hominis primi retinens, sed plena secundi,
 Splendore c in capitis gloriificans sui.

LXIII [Alias LXII]. De vera beatitudine.

d Omnes beati habent quod volunt, quamvis non omnes qui habent quod volunt continuo sint beati. 651 Continuo autem sunt miseri, qui vel non habent quod volunt, vel id habent quod non recte volunt. Propior ergo est beatitudini voluntas recta, e etiam non adeptæ quæ cupit, quam prava, etiam si f quod concupivit obtinuit.

Non semper vero est felix impleta voluntas:

Cum sæpe e injustis sint mala vota animis.

Recta igitur capiens, etiam si non sit adeptus,

Persistendo tamen velle bonum, bonus est.

At pravus, quod fert animo, si non habet actu,

Tam miser est quam si quod cupit obtineat.

LXIV [Alias LXIII]. b Quid sit esse cum Deo.

Magna hominis miseria est cum illo non esse, sine quo non potest esse. In quo enim est, sine dubio sine illo non est: i et tamen si ejus non meminit, cumque non intelligit, neque diligit, cum illo non est.

Majestate Dei concluditur omne quod usquam est:

Qua sine nil rerum stare, vel esse potest.

Huic homo si recte famulatur, proximus hæret;

Si resilit, misero degit in exilio.

Omnia sic Dominus discriminat ordine justo.

Quo sine summa bonis, ima parata malis.

LXV [Alias LXIV]. De Incarnatione Verbi Dei.

Divinitas Verbi æqualis Patri facta est particeps mortalitatis nostræ, j non de suo, sed de nostro, ut et nos efficeremur particeps divinitatis ejus, non de nostro, sed de ipsius.

Omnipotens Genitor, Natusque, et Spiritus almus,

Una in personis par tribus est deitas;

Quæ genus humanum, prostratum fraude maligni,

Ad vitam hac fecit posse redire via:

a Ms. Colb. unus, *supera virtute renata.*

b Mss. duo, *accepit.*

c Mss. quinque, *et capitis; alii codices, in capitis.*

d Mss. Camb. et Jol. et Colb. duo: *Omnes qui habent quod volunt non continuo sunt beati. Continuo autem sunt miseri qui vel non habent quod volunt, etc.*

e Ms. Reg., *etiam si non est adeptæ.*

f Mss. quatuor, *quod cupit obtineat.*

g Mss. quatuor, *injusti sint mala vota animi.*

h Mss. Camberon., Theod., Colb. duo, et Jol., *Quorum sit.*

i Editio Ven., *Nam si ejus.*

j Ms. Regius, *non de suo vitio, sed de nostro... sed de ipsius dono.* Ms. Colb. unus, *de dono nostro; et initio, Divinitas vera, ubi alii, Divinitas Verbi, quamquam alia manu scriptum habeat, Verbi.* Mss. Theod. et Jol., *sed de suo, pro, de ipsius.*

k In ora edit. librorum a Lugdun. et deinceps, *immerito.*

l Sic mss. quatuor, quorum dicitur *obsorbuit*, pro *ab-*

A Naturæ ut nostræ Christus causæque Redemptor,

Mortalis fieret, non minuens quod erat;

Perque habitum servi vacuaret jura tyranni,

Et lethum letho vinceret k innocuo.

Hinc Verbum carni insertum, carnemque receptans,

Nec se confundit corpore, nec geminat:

Sic naturam hominis virtute augente superna,

Esset ut in vero lumine lumen homo.

Qui vires mortis l cum vitæ absorbuisset haustu;

Factum est æternum quod fuit occiduum.

LXVI. De eodem m.

Catholica fides Dominum Jesum Christum et verum Deum, et verum hominem credit et prædicat. Utrun- que enim scriptum est, et utrumque verum est. Qui Deum tantummodo asserit Christum, medicinam negat qua sanatus est. Qui hominem tantum asserit

Christum, potentiam negat qua creatus est, utrum- que ergo, anima fidelis ac recta, suscipe. Et Deus Christus est, et homo Christus est. 653 Qualis Deus Christus? Æqualis Patri, unum cum Patre. Qualis homo Christus? Virginis filius, habens de ho- mine mortalitatem, non habens iniquitatem

Quisquis consilio æterno contraria sentis,

Et Verbum in nostra carne manere negas,

Divinæ pietatis opus dissolvere quæris,

Speque sua mundum dispoliare cupis.

Nam quis ventura quemquam salvabit ab ira?

Quisve hominis primi crimine liber erit?

Si deitas Verbi non nostræ est insita carni,

a Aut Christus falsi corporis umbra fuit?

o Quis genitus puer est intactæ Virginis alvo?

Quæ natura annis crevit, et aucta cibis?

C In qua prole patrem mundi se credidit Abram?

Quæve ejus stirps est omnia sanctificans?

p Quod regale genus simul est et pontificale?

q Quisve idem David filius et Dominus,

Peccati servus, et mortis compede victis,

Unam est dignatus ferrè Redemptor opem?

Qui nostri generis carnem cum morte receptans,

Nostra hosti, ut nobis vinceret, opposuit,

Et carne exuta, dominantem perculit hostem:

Ut caperet palmam præda vestita novam.

LXVII [Alias LXV]. r Quo odio odiendi sunt mali.

Perfectum odium est, quod nec justitia nec scien-

D sorbuit, scriptum habent. Ms. Camb., *quia vitæ absorbuisset haustu.* Editi omnes, *per vitæ absorbuisset haustum.*

m Illic in omnibus codicibus qui nobis occurrerunt deest titulus novus, aut sententia. In aliquibus indigitatur distinctio aliqua a præcedentibus. In Camberonensi ms. titulus: *De eodem.* Titulum sententiamque posuimus quæ in libro Sententiarum S. Prosperi magis congruere visa est nobis. Idemque præstitum de epigram. 59 et 60.

n Ms. Jol., *Et Christus.*

o Ita mss. quatuor cum edit. Ven. Alii cum editis reliquis, *Qui genitus*

p Mss. quatuor, *Quis regale genus?*

q Ms. Camb., *Quisque idem.* Ms. Jolienus., *Quisque idem David est filius et Dominus.* Primam in *La vid* produxerant Prudentius et Sedulius, corripuit Fortunatus.

r Mss. Theodor. et Jol. et Colb. duo, *Quo odio mali homines sint habendi.*

dia caret; id est, ut nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas. Recte ergo in malis odimus malitiam, et diligimus creaturam: ut nec propter vitium natura damnetur, nec propter naturam vitium diligatur.

Recta volens animus sapiens, et amator honesti,

Quosdam odio dignos iudicat esse suo.

Nec tamen hos toto depellit fœdere, gnarus

Naturam a errantium dividere a vitiis.

Sic generi indulgens proprio, ut peccata recidi

Oplet, et ut damnet crimina, non homines.

LXVIII [Alias LXVI]. ^b De labore fingentium mendacia.

Difficilia et laboriosa sunt signenta mendacii. Qui autem verum vult dicere non laborat. Quietiores enim sunt boni quam mali; et absolutiora sunt verba veridicorum quam commenta fallacium.

Fallaces curis semper torquentur amaris,

Et mala mens numquam gaudia pacis habet.

^c Lubrica dum trepido mendacia plasmate fingit,

Consumens totum ^d tempus in arte mali.

At simplex animus, commenti et liber iniqui,

Nil amat injustum, nil gerit implacidum.

Sectator veri potietur luce serena,

Est quoniam mendax, noxque, dolorque sibi.

655 LXIX [Alias pars altera LXVI]. De eodem.

Ad patriam vitæ ^e noctis de valle vocati,

Virtutum gradibus scandite lucis iter.

Arduus atque arctus fert ad cœlestia callis:

Deversa ad mortem ducit et ampla via:

Qua fallax ^f tumidi incedit sapientia mundi

Commentisque suis ludificata ruit,

Et mala corporei sequitur dum gaudia sensus,

Exsulat a vero lumine cæca procul:

Nec falsarum habitu virtutum ornata iuvatur.

Perdit mens veri nescia, quiquid agit.

Noverit ergo Deum sapiens, totisque medullis

Diligat, inque ipso se quoque amator amet.

Sit bonus et justus, ^g sit verax, atque benignus,

Sit forma et speculum, lux et imago Dei.

In Christo factus novus, et jam carne vetusta

Exutus, vilem mente relinquat humum.

^h Ut sacri templi quacumque in parte locetur,

Magnum erit, in capitis corpore quiquid erit.

LXX [Alias LXVII]. ¹ De divinis Scripturis.

Bonæ sunt in Scripturis sanctis mysteriorum i Dei profunditates, quæ ob hoc teguntur ne vilescant; ob hoc quærantur, ut exerceant; ob hoc aperiuntur, ut pascant.

Quamvis in sacris libris, quos nosce laboras,

^a Ita Mss. quinque cum edito Ven. Alii, *errantem*.

^b Mss. quinque, *De labore fallentium*.

^c Ms. Regius, *Ludicra*.

^d Ms. Colb. unus, *cordis in arte malum*.

^e Edit. Ven. et mss. quinque, *de noctis valle*.

^f Ms. Colb. unus, *tumide incedit*.

^g Ms. Colb. unus, *sit verus*.

^h Ms. Camberon., *Et sacri templi*.

ⁱ Mss. Colb. duo et Camb., *De utilitate divinarum Scripturarum*. Ms. Theod., *De profunditate divinarum Scripturarum*. Ms. Joliensis, *De humilitate divinarum Scripturarum*.

¹ Abest vox hæc *Dei* a mss. duobus, et libro Sententiarum, sent. 67.

Plurima sint, lector, clausa et opaca tibi, Invigilare tamen studio ne desine sancto.

Exercent animum dona morata tuum.

Gratior est fructus quem spes productior edit:

Ultro objectorum vilius est pretium.

Oblectant adoperta etiam mysteria mentem:

Qui dedit ut quæras, ^k addet ut invenias.

LXXI [Alias LXVIII]. De oratione Domini.

Orans cum sudore sanguineo ¹ Dominus Jesus Christus, significabat de toto corpore suo, quod est Ecclesia, emanaturas martyrum passiones.

Ferre parans Christus pœnam, mortemque propinquam,

Invictamque suis ingenerare fidem,

Cum prece sanguineas fundebat corpore guttas,

Et pretium mundi sudor erat Domini.

^B Nec crucis asperitas poterat terrere volentem

Quæ regnaturæ gloria carnis erat.

Sed cruor ille pares sanctis spondebat honores,

Orturis toto corpore martyribus.

657 Nam, cum sacra seges terrarum impleverit orbem,

Omnis ab hoc uno semine messis erit.

LXXII [Alias LXIX]. De sacramentorum perceptione.

Sacramentum ^m pietatis in iudicium sibi sumit indignus. Bene enim esse non potest male accipienti quod bonum est.

Magnum præsidium est sacro libamine pasci,

Si cor participis crimina nulla premunt.

Nam geminat sibimet peccati pondera quisquis

^C Quæ bona sunt sumit, quæ mala non refugit.

LXXIII [Alias LXX]. De laudando Deum.

Qui laudat Deum in miraculis beneficiorum, laudet etiam in terroribus ultionum. Nam et blanditur, ⁿ et minatur. Si non blandiretur, nulla esset exhortatio; si non minaretur, nulla esset correctio.

Qui laudat Dominum de mundi conditione,

Et rerum ^o in specie prædicat artificem,

Laudet et æternam mortem, flammæque minantem,

Et justi Regis iudicium metuat.

Spes de promissis nihil ambigat; omne dabit Rex

Quod parat, et meritis gratia major erit;

^p Si properent soutes peccati abrumpere nodos,

Ante diem mortis, dum locus est veniæ.

LXXIV [Alias LXXI]. De acceleranda conversione.

Remedia conversionis ad Deum nullis sunt cunctationibus differenda; ne tempus correctionis preat tarditate. Qui enim pœnitenti indulgentiam promissit, dissimulanti diem crastinum non spondit.

Converti ^q ad mores rectos, et vivere sancte

^k Ms. Colb. unus addit, *ut invenias*.

¹ Mss. tres et Venet. edit., *Dominus noster*.

^m Mss. quatuor, et Ven., *summæ pietatis*. Ms. Colb. unus deinde post pauca, *indignus homo*.

ⁿ Mss. Camb. et Theod., *Etenim*. Mss. Colb. unus, *Nunc enim blanditur, et non minatur*. Ms. Jol., *Nunc blanditur, et nunc minatur*. Edit. Ven., *Nunc enim in se blanditur et nunc minatur*. Ms. Regius, *Nunc enim blanditur, et nunc minatur*.

^o Editi, præter Ven., *in speciem*. Melius, *in specie*, ex Ven. et mss. quinque.

^p Ms. Theodor., *Sed properent*.

^q Ms. Camb., *ad mores sanctos, et vivere recte*. Item Colb. unus.

In Christo meditando, quod cupit acceleret.
Cedant virtuti vanarum obstacula rerum,
Ne perdat voti tempora lenta fides.
Quid juvat in longum causas producere morbi?
Cur dubium exspectat cras hodierna salus?
Scimus correctis veniam non esse negandam,
Sed nulli nostrum est ultima nota dies.

LXXV [Alias LXXII]. De timore ^a.

Omnia quæ timentur rationabiliter declinantur :
^b Deus sic timendus est, ut ab ipso ad ipsum con-
fugiat.

Utile prudenti est mundana adversa cavere,
Et quod ^c vitandum prospiciat, fugere.

Sed cum peccati merito manus Omnipotentis,
Omnia concludens arctat ubique reum :

Unum ^d profugium tutum est Deus ipse timenti,
659 A quo discedens, ne pereat, redeat.

Converti namque ad Dominum certissima vita est,
Et pacem offensi querere, sola salus,

Qui terret, parcit; qui percutit, ipse medetur.
Vivere vis, illi subdere, quem metuis.

LXXVI [Alias LXXIII]. De virginitate ^e.

Virginitas carnis, ^f corpus intactum; virginitas
animæ, fides incorrupta.

Carnis virginitas intacto corpore habetur :

Virginitas animæ est intemerata fides,

Qua sine corporei nil prodest cura pudoris;

Sed mentis pietas auget utrumque bonum.

LXXVII [Alias LXXIV]. De modo habendi.

Multa nos in facultatibus nostris habere superflua
^g probabimur, si necessaria sola retineamus. Nam
vana querentibus nihil sufficit; et alienorum quodam
modo retentor est, qui profutura pauperibus inuti-
liter habet.

Magnum peccatum est amor immoderatus habendi,
Et plus quam vitæ sufficiat, cupiens.

Nam quod nos vestit, quod pascit, cura salutis,

Si vanis sit mens libera, non onerat.

Si qua igitur superant, quorum non indiget usus,

Debilibus prosint, atque juvent inopes.

^a Ms. Camb. addit, *Dei*; mss. Colb. duo et Theod. addunt, *recto*.

^b Ms. Camb., *Sic autem Deus*.

^c Editi, *vitandum est*. Melius mss. plures omittunt, *est*.

^d Mss. tres, *per fugium*.

^e Ms. Camberon. addit, *animæ et corporis*.

^f Mss. Camb. et Regius, *est corpus... est fides*.

^g Edit. Ven., mss. Colb. unus et Theod., ut in sentent. 80 supra, *probabimur*. Edit. Lugd. et Lovan., *probamur*. Duac. et Colon., *probamus*. Mss. Jol. et Camb., *probabimus*.

^h Ita mss. quatuor; quibus accedere videtur edit. Ven., ubi *expandenda*, pro *expendenda* legimus. Alii editi, *expedienda*. Ms. Reg., *expetenda*.

ⁱ Mss. duo Colb., *Quæ nullis tribuit*.

^j Ms. Theodor., *De egestate divitum*. Mss. Colb. duo et Camb., *De differentia divitiarum*; item Joliensis, qui tamen ex lapsu scribæ, pro *divitiarum*, habet *divinorum*.

^k In hac sententia, ubi mira inter codices occurrit varietas, editio Lugdun. et posteriores, ut in textu, juxta sententiam supra 85. Mss. Theodor. et Colb. unus, *In magna egestate sunt divites justitiæ opes et sapientiæ thesauros non habentes*. Mss. Colb. alter, Joliensis, et Camberon., *divites justitiæ inopes, et sa-*

A Quisquis enim cupide ^h non expendenda recondit;

ⁱ Quæ nulli tribuit, pauperibus rapuit.

LXXVIII [Alias LXXV]. ^j De divitiis.

^k In magna egestate sunt qui de iniquitate sunt divites : justitiæ opes et sapientiæ thesauros non habent. Qui autem ^l Domino serviunt, ea bona acquirunt, quæ perire non possunt.

Terrenis opibus cum dives gaudet iniquus,

Veris se miserum nescit egere bonis.

Nam quid erit, quod non momento temporis uno

Perdere mundana conditione queat?

^m Cui licet, adversis cessantibus, omnia parcant ;

Lege tamen mortis sit faciendus inops.

At bona justorum nullis obnoxia damnis,

Hostes, furta, ignes, et mare non metuunt.

Indemnis servat proprium sapientia ceasum,

B ⁿ Nec perdunt meritum paxque fides suum.

Omnis virtutum semper substantia salva est,

Invitis Christi munera nemo rapit.

661 LXXIX [Alias LXXVI]. De vera bonitate.

Non sufficit abstinere a malo, nisi ^o fiat quod bonum est. Et parum est nemini nocere, nisi studeas, multis prodesse.

Dignus laude quidem est, vitam sine crimine du-
cens,

Et quæcumque sibi ^p sunt nocitura, cavens.

Sed non hoc pietas contenta est limite claudi,

Nec ^q justo, vetitis abstinuisse, sat est.

Major cura boni est, fratrum relevare labores,

^r Et ferre optatum tristibus auxilium :

Pascere jejunos, nudos vestire, ligatos

Solvere, discordes conciliare sibi,

Et quæcumque homines miseri solatia querunt,

^s Hæc, ut possibile est, promere corde pio.

^t Ut recti vere cupidus, vereque benignus,

Quæ mala sunt fugiat, quæ bona sunt faciat.

LXXX [Alias LXXVII]. ^u De mali impunitate.

Peccator cum peccat, ^v non ideo a Domino non videtur, quia male agentis poena differtur : gra-

piantiæ thesauros non habentes. Easdem voces habet editio Ven., sed diverso modo dispositas.

^w Ms. Colb. unus et Theod., *Deo serviunt*. Ms. Camb., *ea bona requirunt*. Ms. Colb. unus, *quæ sibi perire non possunt*.

^x Ms. Regius et Theodor. et editio. Ven., *Cum licet*.

D ^y Versus hic, qui in cæteris omnibus antepenultimus legitur, ultimus est in ms. Camberonensi.

^z Ms. Camb., *faciat*. Idem ac ms. Reg. postea, *studeat*. Editio Ven., *studeatur*. Reliqua ut supra in textu.

^{aa} Ms. quatuor, *sibi scit nocitura*; edit. Ven., *sint nocitura*.

^{ab} Ita mss. Colb. unus et Camberon. Alii, *justis*.

^{ac} Ms. Colb. duo, *Et fieri*. Ms. Theodor., *Et ferri*.

^{ad} Ms. quinque, *Hæc*. Alii codices, *Hoc ut possibile est*.

^{ae} Ms. Camberonensis, *Et recti*.

^{af} Mss. Colb. duo et Theodor., *De impunitate peccantis*. Ms. Joliensis, *De mala impunitate*. Ms. Camberon., *De impunitate peccandi*.

^{ag} Editio Ven. sola, *ideo a Domino non videtur*; et post aliquot lineas, mss. Colb. duo, *correptio denegatur*.

vius autem in eum decernitur, cui etiam ipsa correctio denegatur.

Gaudet transgressor peccato impune poitius,
Si non inferitur debita pœna reo.

Ceu nulla offendant hominum commissa Tonantem,
Aut aliqua Excelsi notitiam lateant.

Sed vetitorum avidis gravior tunc ira timenda est,
Cum sese removenit verbera justitiæ.

Nam quid erit morbi, quod non dominabitur illi,

^a Cui supera auxilium jam medicina negat?
LXXXI [Alias LXXVIII]. De gaudio ^b recto.

Non potest umquam fraudari delectationibus suis,
cui Christus est gaudium. Æterna ^c enim exultatio
est quæ bono lætatur æterno.

Felices fere faciunt, semperque beatos,

De vero et summo gaudia nata bono.

Nam mundi ex opibus brevis ac peritura voluptas,
Edita perpetuæ semina mortis habet.

Non placeat vanis animum ^d submittere rebus,
Pestiferisque avidam mentem ^e onerare cibis.

Cor mundum et sapiens fructu virtutis alatur,
Et Christi in nostro pectore regnet amor,

Quo semel impletus, numquam vacuabitur illi.

Æterna æterni lumina fontis erunt.

663 LXXXII [Alias LXXXIX]. Quid hominem Deo
jungat.

Deo, qui ubique est, non locis, sed actionibus, aut
longinqui, aut proximi sumus, quia sicut separat
dissimilitudo, ita nos illi ^f conjungit imitatio.

^g Ambitum mundi totum Deus implet et ambit,
Nec præsens ulli desinit esse loco.

A quo longinquus multum est, nimiumque remotus, C
Quisquis sinceræ luce caret fidei:

Cujus si radiis, depulsa nocte nitescat,
Divino impletus lumine lumen erit.

Non igitur terrarum orbis, non æquora ponti

Invia circuitu sunt obeunda vago,

Ut possit rerum dominator et auctor adiri,

^h Quem templo in cordis mens pia semper habet.

A quo ut dissimilis ⁱ terra in deserta recedit,
Sic vitæ merito proximus est similis.

LXXXIII [Alias LXXX]. Quod i tota infidelium vita
peccatum sit.

Omnis infidelium vita peccatum est, et nihil est
bonum sine summo bono. Ubi enim deest agnitio

^a Ms. Theodoric., Cui vera.

^b Ms. Joliensis a prima manu, utili; ab altera,
recto. Ms. Camb. addit. in Christo habito.

^c Mss. tres, autem.

^d Mss. quinque, subnectere.

^e Ms. Regius, onerare curis.

^f Mss. quatuor et edit. Ven., jungit imitatio.

^g Mss. septem, Omnem habitum mundi totus Deus.

^h Ms. Joliensis, Quem in templo. Mss. Colb. tres
omittunt præpositionem in.

ⁱ Ms. Camb., terræ in deserta.

^j Ms. Camberon., omnis. Eodem modo habetur
etiam in Ven.

^k Mss. duo et edit. Ven., falsa etiam virtus est in
optimis moribus. Ms. alter Colb., falsa etiam ibi vir-
tus est.

^l Ms. Joliensis solus aliter habet, scilicet:

æternæ et incommutabilis veritatis, ^k falsa virtus est,
etiam in optimis moribus.

Quamvis multa homini post vulnera prima super-
sint,

Quæ vitam hanc faciant laudis habere decus:

¹ Si tamen ingenio claro et probitatis amori
Fons desit fidei, subdita corda rigans;

Cunctarum frugum marcescit inutile germen,
Nec fruitur vero lumine falsus honor.

Ignoratus enim Deus, et non credita virtus,

Quæ vera ad summum provelit arte bonum,

Non sinit eniti regna ad cœlestia mentem,

^m Obstructam vanis, occiduisque gravem.

Perque omnes calles errat sapientia mundi,

Et tenebris addit, quæ sine luce gerit.

B LXXXIV [Alias LXXXI]. ⁿ De sabbato.

Male celebrat sabbatum, qui ab operibus bonis
vacat. Otium autem ab iniquitate debet esse perpetuum,
quia bona conscientia non inquietum, sed
tranquillum facit ^o.

Non recto servat legalia sabbata cultu,

Qui pietatis opus credit in his vetitum.

Nulla dies actus hominum non damnat iniquos:

^p Omnia conveniunt tempora justitiæ.

Nec corrumpuntur virtutibus otia sancta:

Tantum a peccatis libera corda vacent.

LXXXV [Alias LXXXII]. De vera libertate.

Libera semper est servitus apud Deum; cui non
necessitas servit, sed charitas.

665 Libertas nulla est melior, majorve potestas,
Quam servire Deo, cui bene servit amor.

C Abaque jugo posita est ditionis amica voluntas:

Quæ viget affectu, non gemit imperio.

LXXXVI [Alias LXXXIII]. De superbia ^q.

Quo primum vitio superatus est homo, ^r hoc ultimi-
mum vincit. Cum enim omnia peccata superaverit,
manet periculum ne mens bene sibi conscia in se
potius quam in Domino gloriatur.

Qua primum in mortem est homo pulsus fraude ma-
ligni,

Hanc illi extremam bella ^s peracta movent.

Sublimes ut cum palmas clarasque coronas

Sumpserit, atque hostem subdiderit pedibus,

Virtuti propriæ velit assignare triumphum,

Non Domino, cujus munus opusque fuit.

In quo uno semper superat qui non superatur;

D Si non ingenio claro, et probitatis amori,
Fons adsit fidei, etc.

^m Mss. quinque, Obstructam vanis.

ⁿ Mss. quatuor, De observantia sabbati.

^o Mss. tres et Ven. editio addunt animum.

^p Ms. Joliensis:

Omnia justitiæ tempora conveniunt.

^q Mss. quatuor subjiciunt, quam boni ultimam
vincunt.

^r Ms. Jol., hoc ad ultimum. Ms. Theodor., hoc
ultimum vincitur. Mss. Colb. duo, ad ultimum vin-
cunt.

^s Ita in omnibus codicibus nostris, præter ms. Ro-
gium, qui habet parata, pro peracta; suspicamus ta-
men posse aliter legi, nimirum.

Hæc illi extremam bella parata movent.

Quo dignante manum subdere, nemo cadit.
LXXXVII [Alias LXXXIV]. *De diligendo Deum* ^a.
Non poterit hominis labor finire, nisi hoc diligit
quod ei non possit auferri.

Ancipitis vitæ qui vis superare labores,
Dilige quod semper verus amator habet.
Instant terrenis infesta pericula rebus,
Fervent pro damnis prælia, proque lucris.
Et nihil est inter carnalia vota quietum,
Nec pax sollicitis, nec modus est cupidis.

In solo est mens tuta Deo, quem linquere nolens,
Numquam erit æterno non opulenta bono.

LXXXVIII [Alias LXXXV]. *De adulationis vitio.*

Adulantium ^b linguæ alligant animas in peccatis.
Delectat enim ea facere, in quibus non solum non
metuitur reprehensor, sed etiam laudator auditur.

Lingua assentatrix vitium peccantis acervat,
Et delectatum crimine laude ligat.

Nulla sit ut lapsa reparandæ cura salutis,
Blanditur sonti dum malesus honor.

Libera sit potius vox ^c correctoris amici,
Serpere nec fibris cæca venena sinat.

^d Nec credens medici verbis fallacibus æger,
Noxia laudatæ vulnera pestis amet.

LXXXIX [Alias LXXXVI]. *De martyribus non bapti-*
zatis.

^e Qui etiam non percepto regenerationis lavacro,
pro Christi confessione moriuntur, tantum eis va-
let ^f ad abolenda peccata, quantum si abluerentur
fonte baptismatis.

Si mundo moritur divino fonte renascens,

687 Fitque novus vita, qui sepelitur aqua :

^g Fraudati non sunt sacro baptismate Christi,
Fons quibus ipsa sui sanguinis unda fuit.

Et quidquid sacri fert mystica forma lavacri,
Id totum implevit gloria martyrii.

XC [Alias LXXXVII]. *De venia, ^h qua etiam justi in-*
digent.

Justitia nostra, quamvis vera sit, propter verum
boni finem ad quem refertur, ⁱ tamen tanta est in
hac vita, ut potius remissione peccatorum constet
quam perfectione virtutum.

Magna quidem in multis est excellentia sanctis,

Quorum ^j animos superi gratia roris alit.

^a Titulus hic ex Camb. ms. habetur. Sententiam
ex libro Sententiarum alias 135, quæ aptior visa est,
addidimus. In hujus capite erat summatum, *De labo-*
ris fine.

^b Ms. Regius, *lingua alligat.*

^c Ms. Theodic., *correctoris.*

^d Ms. Colb. unus., *Ne credas. . . . Noxia laudan-*
tem.

^e Mss. quatuor, et edit. Ven., *Qui nondum. Ms.*
unus, Qui non.

^f Ms. Regius et edit. Ven. addunt hic, *effusio san-*
guinis.

^g Editio Ven., *Non sunt fraudati.*

^h Hæc verba, *qua etiam justi indigent*, adduntur ex
Mss. quatuor. Aberant a reliquis codicibus. Ms.
Theodic., *De justitia nostra.*

ⁱ Edit. Ven., *tanta est in hac vita fragilitas, ut, etc.*
Ms. Reg., *tamen est tanta in hac vita humana fragili-*
tas, ut potius in remissione.

^j Mss. tres, *animas.*

^k Mss. quinque, *in'ernis.*

^l Sic disponitur versus in mss. sex et edit. Ven.

A Sed dum mens quædam patitur mala corporis ægri,
Et pugnam ^k interius exteriora movent ;
Numquam ita perfecto capitur victoria bello ,
Vera ut securus pace fruatur homo.

Inter discordes motus contagia serpunt,
Ipsaque virtutum gaudia vulnus habent.

¹ Ut faciat cunctis longa experientia notum,
Non esse hoc plenam tempore justitiam :
Ni Dominus miserando lavet delicta suorum ;
Et dans virtutum munera, det veniam.

XCI [Alias LXXXVIII]. ^m *De causis incognitis operum*
Dei.

Incognitis causis operum divinorum, non nihil
novimus, cum scimus non sine ratione Omnipoten-
tem facere, unde infirmus humanus animus ratio-
nem non potest reddere.

B Divinorum operum secretas noscere causas
Humanis non est possibile ingeniis.

Nec nullo tamen intuitu speculator operta,
Qui multa ut lateant scit placuisse Deo.

In quo mens imbuta fide simul omnia discit,
Perque operum speciem ⁿ suspicit artificem,
Fingentem rebus formas, loca, tempora, motus,
Mensuris, numeris, ponderibusque suis.

Scruteri ^o ne cura procaz obstrusa laboret,
Cui cuncta in Christo nosse, et habere datur.

XCII [Alias LXXXIX]. *De non desperandis ^p pecca-*
toribus.

Non est desperandum de malis, sed pro ipsis, ut
boni fiant, studiosius supplicandum. Quia nume-
rus sanctorum de numero semper est auctus ^q im-
piorum.

C Ut morbo ^r oppressis præstanda est cura medendi,
Donec in ægroto corpore vita manet ;

Sic pravis, multa et vitiorum mole gravatis,

689 Sanctarum pietas est adhibenda precum.

Ut dum possibile est mutari corda malorum,
Horrescat noctis devia lucis amor,

Conversisque novam mentem det gratia Christi,
Qua fiunt homines justificante boni.

XCVI [Alias XC]. ^s *De quærendis præsidii in pace.*

In tranquillitate pacis comprehendenda est doctri-
na sapientiæ, quæ inter tribulationum turbines diffi-

In aliis vero,

Ut faciat notum longa experientia cunctis.

^m Mss. tres, *De incognoscibilibus*. Titulus erat in
aliis aut nullis, aut hic, *De causis incognitis*, addidi-
mus *operum Dei*, ex prioribus verbis sententiæ, hic
et in libro Sentent. sent. 171.

ⁿ Alias editi, *suscipit-artificem*. Mss. quatuor, *sus-*
picit, id est, conspicit et cognoscit. *Invisibilia enim*
Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta
conspiciuntur. Rom. 1, 20.

^o Mss. quatuor habent, *ne cura procaz*. Alii, *nee*
cara.

^p Ms. Theodor., *malis*. Ms. Jol., *Quod non despe-*
randum de peccatoribus.

^q Ms. Theodic., *peccatorum.*

^r Mss. quinque, *obsessis.*

^s Mss. tres, *De tranquillitate*. Quartus addit vocem,
pacis. Alter, *De providentiâ pacis*. Reliqui, *De quæ-*
rendis præsidii, cui additum a nobis *in pace* ex titulo
sent. supra 169.

culter agnoscitur. Nec facile inveniuntur in adversitate præsidia, quæ non fuerint in pace quæsitæ.

Dum non perturbant animum discrimina mundi,

Dumque diem pacis prælia nulla ^a premunt;

Exercere fidem divinis convenit armis,

Consilioque omnes anticipare minas.

Tranquillam et curis vacuam sapientia mentem

^b Imbuet, et placidi pectoris hospes erit.

Nam quod non fuerit conceptum corde quieto,

Acquiri in sævo turbine non poterit.

XCIV [*Alias* XCI]. ^c *De bonis quæ nemo amittit invitus.*

Potest homo invitus amittere temporalia bona; numquam vero, nisi volens, perdit æterna.

Omne bonum mundo concretum, et tempore partum

Quacumque amitti conditione potest.

^d Et quamvis damnis vigilanter cura resistat,

Sæpe tamen propriis dispoliatur homo.

At bona, quæ vere bona sunt, nec sine tenentur,

Semper habet, quisquis semper habere cupit.

Nec vim ferre potest ^e Christo subnixæ voluntas,

In quo persistens omnia vincit amor.

XCv [*Alias* XCII]. *De remediis tribulationum.*

Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus hujus vitæ, et misericorditer auditur, et misericorditer non auditur. Quid enim infirmo sit utile, magis novit medicus quam ægrotus. Si autem id postulat quod Deus præcipit ^f et promittit, fiet omnino quod poscit. Quia accipit charitas, ^g quod parat veritas.

Inter mundanæ mala conflictantia vitæ,

Sæpe ^b quibus Domini corripitur populus,

Qui tempestatum varia sub clade laborant,

Noscant ⁱ se justis ferre flagella Dei:

^j Atque ipsum toto gemitu planctuque procentur,

Ut, qua scit, miseris auxilietur ope.

Non etenim proprio arbitrio curabitur æger.

Nec vero leges ipse dabit medico.

Morbida rimetur penetratilia dextra salutis,

Et depressa gravi viscera peste ^k levelt.

671 Absque dolore quidem nequeunt ^l mala suæta repelli:

^m Sed quod læserunt dulcibus, amara novant.

Pœniteat morum, et vitiiis virtute fugatis,

Regnum peccati respuat aula Dei.

Ad veniam tendunt justis ⁿ pia verbera Regis.

Ira brevis rectis gaudia longa dabit.

XCVI [*Alias* XCIII]. ^o *De bello intestino.*

Actio in hac vita pia est, Deum colere et in ejus

^a Sic mss. septem cum edit. Ven. Cæteri, movent. D

^b Ms. Joliensis, imbuat.

^c Mss. quinque, *De bono quod nemo invitus perdit, aut amittit; unus, accipit.*

^d Ms. Camberon., *Ut quamvis..... dispoliatur.* Ms. Theodoric. habet etiam, *dispoliatur.*

^e Ms. Regius, *Christo submissa.*

^f Mss. sex. et edit. Ven: non habent hic, *et promittit.* Habetur in libro Sententiarum sentent. 213.

^g Ms. Regius, *quod parat Dei veritas.*

^h Ita mss. quinque. Alii libri, *quidem, sensumque finiunt comate in fine hujus versus.*

ⁱ Ms. Joliensis, *se juste.*

^j Ms. Colb. unus, *Adque ipsum.*

^k Ms. Regius et editio Ven., *lavet.*

A gratia contra vitia interna pugnare, eisque usque ad illicita instigantibus cogentibusve non cedere: et ubi ceditur indulgentiam, atque ut non cedatur adjutorium Dei, affectu religiosæ pietatis exposcere. In paradiso autem, si nemo peccasset, non esset actio pietatis expugnare vitia, quia felicitatis esset permansio vitia non habere.

Numquam bella bonis, numquam discrimina desunt,

Et cum quo certet, mens pia semper habet.

Quæ carnem oblectant, sancto sunt noxia cordi,

Contra animi legem prælia corpus habet.

Pulsant exterius diversis motibus hostes,

Intus civile est et sociale malum.

Ut possit mundi illecebris vitiiisque resisti,

Vis est corporei mortificationis hominis.

Sed quæ mens recto famulam sub jure tenebit,

B Edomitæ ut regnet carnis in officiis;

Excelso nisi quæ servit, bene subdita Regi,

Unde est facta volens, fiat **P** et inde valens?

XCvII [*Alias* XCIV]. *Nullam mali esse naturam.*

Omnia per Verbum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Cum itaque universæ naturæ per Verbum Dei factæ sint, iniquitas per ipsum facta non est. Quia iniquitas nulla substantia est, et peccatum non natura est, sed vitium naturæ, id appetentis quod non est ordinis sui.

Per Verbum omnipotens Deus omnia condidit unus,

A quo natura est nulla creata mali.

Et quod non fecit dives sapientia Verbi,

Non habet in rerum conditione locum.

Nulla igitur vitiiis substantia, nullaque vita est,

C Quæ vegetet corpus, ^q materiamque suam.

Sed cum libertas discedit ab ordine recto,

Nec servant proprium quæ bona sunt, modalum,

^r In culpa et vitio est vagus in contraria motus,

Fitque malum veram deseruisse viam.

In quam si toto properet quis corde reverti,

Nullus neglecti limitis error erit:

Totaque ^s deleti peccati pœna peribit,

Condita in integrum restituente Deo,

XCvIII [*Alias* XCV]. *De petitionibus contrariis ^t Deo.*

Deus cum aliquid male poscitur, dando irascitur, non dandus miseretur.

673 Cum Deus ^u effectum precibus non præstat iniquis,

Multum concedit, quod nocitura negat.

Errantes voto non vult delinquere facto,

Iratu sineret, quod prohibet placidus.

^l Ms. Joliensis, *male sueta repellit.*

^m Ms. Reg., *sed quæ læserunt dulcibus.* Mss. quatuor, *amara novant.* Ms. Jol., *amara novent.* Editi omnes, *amara movent.* Non tam bene.

ⁿ Ms. Camberon., *per verbera.*

^o Titulum addimus ex mss. Theod. Jol. et 2 Colb. In Camb., *De eodem.* Sententiam ex Prosperianis quæ maxime convenire credita est.

^p Mss. duo, cum edit. Ven. et Lugd., *ut inde.*

^q Mss. tres, *materiamve suam.*

^r Ms. Jol., *In culpæ vitio est.* Ms. Colb. unus, *In culpa est vitio vagus.*

^s Mss. septem, *deleti.* Editi omnes, *debent.*

^t Mss. tres carent hac voce, *Deo.*

^u Mss. tres, *effectus.*

Discat felici supplex gaudere ^a repulsa,
Incipiatque animo pellere quod voluit.
Parcentemque Deum noscat sibi, cum ruiturus
Non exaudiri, ne rueret, meruit.

XCIX [Alias XCVI]. De iudiciis Dei ^b.

Nulla modo iudiciis hominum comparanda sunt
iudicia Dei, quem non dubitandum est esse justum,
etiam quando facit quod hominibus videtur injustum.

Judicium humanum, quod falli saepe necesse est,
Non semper recipit regula justitiæ.

At Domini in cunctis æqua est veraxque potestas,
Aspectum cujus nulla remota latent.

Talis laudetur iudex, timeatur, ametur,
Qui vere justus permanet atque bonus :

^c Adversos revocans, conversis cuncta remittens,
Atque malis veniam dando bonos faciens.

Non ergo audacter mens veri nescia culpet,
Quod placuit summi iudicis arbitrio.

Sed subdat sese justo ignorantia Regi,

Qui numquam quæ sunt ^d non bona velle potest.

C [Alias XCVII]. De cohibenda ^e ira.

Nulli irascenti ira sua videtur injusta : unde ab
omni indignatione cito redeundum est ad mansuetudinis
lenitatem. Nam pertinax motus facile in ejus
odium transit, cui non celeriter ^f ignoscitur.

Nemo suæ mentis motus non æstimat æquos,

Quodque volunt ^g homines, se bene velle putant.

Unde animus celeri pace est revocandus ab ira :
Ne robur sævis tempora dent odiis.

Offensas sibi met parcentia corda remittant,
Nam nemo est qui non indigeat venia :

Quam nostri memores, mundi inter vana vicissim, ^C
Omnibus in causis, et damus, et petimus.

CI [Alias XCVIII]. De fine sanctorum.

Cultor justitiæ, divinæ et pacis amator,

Quem vocat ad summum vita beata bonum :

Scandere constanter dextros adnitere calles,
Despiciens levæ noxia plana viæ.

Tutius est duos mundi tolerare labores,

Infestique hostis prælia sæva pati,

Quam ^h victum officii animum submittere blandis,

675 Captaque servilli subdere colla iugo.

Tempore ⁱ in occiduo non longi est usus honoris,

Et celeri lapsu gaudia falsa fluunt.

^a Mss. tres, *repulsa*.

^b Mss. tres addunt, *non comparandis iudiciis hominum*.

^c Ms. Camberon., *Aversos revocans*, et initio pentametri sequentis, *Deque malis veniam*.

^d Ms. Theodoric., *ni bona velle potest*.

^e Ms. tres, *iracundia*. Ms. Jol. tantum, *De ira*.

^f Mss. tres, *ignoscit*.

^g Ms. Colb. unus, *omnes, hoc bene velle putant*.

^h Mss. duo, *vinctum*. Alii, *victum*. Ms. Camb.,

Quam victum vanis animum submittere rebus.

ⁱ Ms. Colb. unus, *nam occiduo*; et postea, *non longe est*, in quo ultimo Camb. convenit.

^j Mss. tres, *quam currit*.

^k Ms. Camb., *innixis*. Et in alio versu. Ms. Colb., *ut servis*.

^l Mss. sex, *discit*. Et secundo post versu, *fugat*.

^m Mss. tres cum Ven. edit., *Nam quia*. In aliis, *Nam quæ*.

A Finem igitur proprii sapiens speculabitur ævi,
Et via ^l qua currit, quo ferat aspiciet.

Nam mundo ^k innexis pars est cum principe mundi;
At servis Christi gloria Christus erit.

CH [Alias XCIX]. De desiderii carnis castigandis.

Corporeos inter sensus, moribundaque membra
Multa animus patitur carnis ab hospitio :

Quæ vitæ, de qua vivit, contraria quærens,
Legem vult mentis solvere lege sua.

Sed prudens præsul famulam frenare rebellem
Æterni Regis ^l discat ab imperio ;

Et verum accipiens supero de lumine lumen,
Noctem peccati cordis ab æde fuget.

^m Nam quia cuncta Deus bona condidit, ipsaque nostris
Exsillii regio est pulchra decore suo ;

B Auditus, visus, ⁿ gustus, contactus, odorque,
Præberi gaudent undique quod placeat.

Fitque nocens homini præsentis temporis usus,
Si captum blandis inferiora ligant.

Mens igitur sapiens, superas ^o enitere ad arces,
Et summis fieri suesce beata bonis,

Delicias jam nunc promissi concipe regni,
^r Virtute atque fide quod cupis esse tene.

Neve ad spem dubiam frustra te currere credas ;
Naturæ in Christo prospice ^q liba tuæ.

A quo susceptum si te non ambigis esse,

Totus homo in capitis corpore semper eris.

Tantum ut jussa velis ^r nutu observare docentis,
Quis ^q quod ait verbo, prævenit auxillio.

CIII [Alias C]. De altitudine fidei, spei et charitatis.

In Deitate gradus, ^t mensura et tempora non sunt :
Et, quod idem est, ^u majus non habet atque minus.

Corporeæ longe moles formæque ^v recedant,
Virtus summa caret finibus et spatiis :

^x Quod Pater, hoc simul est Verbum Patris, hoc
utriusque

Spiritus. Illic Deus est unus, et una fides :

^y Per quam verorum spes non incerta bonorum.

Sublimem ^x ignito scandit amore viam.

677 Et prægustata superi dulcedine roris,

Doctrinis pasci gaudet apostolicis.

^{aa} Tu qui ergo indignas non vis incurrere curas ;

D ^a Mss. tres et Ven. editio, *contactus, gustus, odorque*.

^b Sic mss. omnes cum Ven. edit. *Aliæ, adnitere*.

^c Ms. Reg. et Camb., *virtute et fidei*.

^d Mss. duo, *membra tuæ*.

^e Ms. Reg., *nutu servare*. Ms. Colb. unus, *nutu complere*. Ms. alter Colb., *nutu admoveare*. Alter, et *moveare*. Ms. Jol., *ac moveare*.

^f Ms. quatuor, *quod agit verbo*. Unus ex his, *prevenit auxillio*.

^g Mss. tres, *mensuræ*.

^h Ms. Theodor., *magis*.

ⁱ Ms. Camb., *recedunt*.

^j Ita legitur in mss. et editione Ven., at in aliis :

Quod Pater, hoc Verbum Patris est, simul hoc utriusque.

^k Mss. duo, *Per quem*.

^l Ms. Camb., *noto*; edit. Ven., *ignoto*.

^m Edit. Ven. :

Indignas quisquis non vis incurrere causas

Inlecti vanis occiduisque cave.

Mortalis vitæ brevitatis non multa requirit,
Paucorum exigui temporis usus eget.

• Esse volens, gaudere optans, scire abdita quærens,
Ut te non teneant ^b infima, summa pete.

Delectare Deo rege, in cœlestibus esto,
Et quæ spe sequeris, credita amore tene.
Nulla in te maneant hominis vestigia primi,
Nec formam veteris gestet imago novi.

Exsulta agnoscens te Verbi in carne renatum,
• Cujus si pars es, pars tua Christus erit.

Qui, ne damnandi legeres mala gaudia mundi,
Promissum ad regnum se tibi fecit iter.

CIV [Alias CI]. De confiendo uno Deo.

Quod Pater cum Christo facit, Christus facit; et
quod Christus cum Patre facit, Pater facit; nec seor- **B**
sum aliquid agit inseparabilis charitas, majestas,
potestas. Sicut ipse Dominus dicit, *Ego et Pater
unum sumus.*

Cum Pater in Verbo sit semper, et in Patre Verbum,
Sitque unus ^d Verbi Spiritus atque Patris;
Sic de personis tribus est tibi non dubitandum,
Unum, ut docta fides, confiteare Deum.

Corde Patris genitum creat, et regit omnia Verbum,
Nec tamen est aliquid quod sine Patre gerat.

Unus enim ^e amborum motus, ratio una volendi est,
Par virtus, idem spiritus, unus amor.

Mss. Camb. et Colb. tres, *Quisque ergo*. Ms. Jol.,
Quisque ergo.

^a Ms. Theodoric., *Posse volens*.

^b Mss. quatuor, et editio Ven., *ultima*. Alii, *infima*.

^c Ms. Colb. unus, *Pars si cuius eris*.

^d Mss. sex et Ven., *sitque unus*. Alii codices, *sitque
idem*.

^e Edit. Lovan. et posteriores cum aliquot mss.,
unus in amborum.

^f Mss. Reg. et Colb. unus, et edit. Ven., *Sic mag-
nus Deus est*. Ms. Colb. alter. *Se magnus Deus est*.

A CV [Alias CII]. De eodem.

Dei Filius Deus vitam habere in semetipso, sicut
habet Pater, non participando adeptus est, sed na-
scendo. Vitam enim genuit Pater vita; nec differt
in aliquo essentia gignentis et geniti, cum sic ex
Patre sit Filius, ut consempiternæ æqualitatis, non
una quidem persona, sed una sit Deitas.

^f Sic Deus est magnus, de se valet, et manet in se,
Cui summum et proprium est, semper id esse quod
est.

Splendet enim ^g verum vero de lumine lumen,
Ut Genitum agnoscens noverit Ingenitum.

Una trium Deitas, una est essentia ^h cunctis.

ⁱ Idem est et Verbi Spiritus atque Patris.

Nullum opus abjunctum, nulla est non æqua potestas,
In cunctis unum, ^j non tria, principium.

CVI [Alias CIII]. De querendo perseveranter Deo.

Nemo fidelium, quamvis multum profecerit, dicat,
Sufficit mihi. Qui enim dixerit, remansit, et hæsit in
via ante finem, qui non perseverabit usque in finem.

679 Cum pia mens in laude Dei superata ^k laboras,
Gaude, quod tantum te bene vincit opus.

Teque aliquid superi cognosce hausisse vigoris,
Si tibi non satis est, ^l quod cupis atque sapis,

Quære bonum ^m sine sine bonum, et persiste reperto;
Quærere non habeant talia vota modum.

Nam qui se nullo jam munere credit egere,
Crescere non cupiens, perdit adepta tepens.

Ms. Jollensis, *Hic magnus Deus est*.

^g Ms. Reg., *summum (forte summo) de lumine lumine*.

^h Ms. Camb., *cunctis*, i. e. *tribus personis*. Alii, *ab uno*.

ⁱ Mss. quatuor.

Idem est cum Verbo Spiritus atque Patris

Ms. unus, *Idem cum Verbo*.

^j Ms. Jollensis, *non tria*. Alii omnes, *sunt tria*.

^k Ita mss. duo. Alii, *labores*.

^l Ita mss. quatuor. Alii codices, *quod cupis*.

^m Sic mss. quinque; cæteri, *sine sine, bono et per-
siste reperto*.

ADMONITIO IN CHRONICUM S. PROSPERI.

*Ne aliqua sancti Prosperi Aquitani Operum portio huic desit editioni, quam, in quantum potuit fieri, et emen-
datissimam et amplissimam prodire cupimus, exhibendum superest, ex veris et indubitatis Auctoris nostri laboribus,
Chronicum seu Chronica (num ita varie opus illud citant veteres) ejusdem nomine insignita: quem librum pro
genio Prosperii partu omnes hactenus (si perpaucos excipias) habuerunt.*

*Paucorum illorum ex viris doctis quibus hoc opus alii quam Aquitano nostro assignare placuit, momenta solide
diluuntur a nupero SS. Patrum Leonis et Prosperii Operum critico ac vindice eruditissimo Antelmio (Disserta-
tione 8, de Chronico sive Chronicis S. Prosperii pag. 371), de quo non semel a nobis facta est mentio. Ac primum
quidem antiquorum auctoritates adductæ Prosperum Chronicæ auctorem asserunt. Illi autem sunt magni nominis
viri, testeque omni, ut aiunt, exceptione majores, quos eminentiam inscriptionem decepsisse suspicio esse non potest.*

*Primum ordine temporis occurrit, eo attentius auscultandus, quod vel ex nomine Aquitani nostri popularem et
conterraneum, ex studio et professione chronographum, seu temporum calculatorem, ex ævo coævaneum se
prodit; et ex gestis tandem ac necessitudinibus cum S. Prospero consuetudine ac familiaritate probabilissimè
conjunctum. Is est Victorius, vel Victorinus, qui ex Leonis pontificis jussione, cui erat a consiliis et epistolis
Prosper, procurante Hilario R. E. tum diacono, postea pontifice, Cyclum Paschalem indagatione cautissima
concinnavit. Iste autem in præfatione ad Hilarum ita loquitur. Recensitis fidelibus historiis veterum, beati
scilicet Eusebii Cæsariensis... Chronicis, prologoque, ac proinde his quæ a sanctæ memoriæ Hieronymo
hisdem Chronicis sunt adjecta presbytero, per quem in Latinum quoque probantur translata sermonem;
hisque etiam quæ a sancto et venerabili viro Prospero, usque ad consulatum Valentiniani Augusti viii et
Anthemii, constat fuisse suppleta, reperi a mundi principio ad diluvium... A cuius (Nini) tempore gestarum
rerum publici scriptores esse cœperunt. Quapropter vir venerabilis prædictus Eusebius Chronicorum ab
hinc exorsus est historiam, volens industrie suæ fidem mundanorum quoque Annalium cœtaneo relato
perpendi, et professæ veritatis etiam gentilium litteras testes sciscitari, contentus præterita sæcula sacris
voluminibus explicari, ætate tantum summam retro generationum ex prologi textu patefaciens, et operis
plenitudine sub annorum recapitulatione pariter comprehendens. Cujus tenorem vsq̃ venerabilis Prosperus
serenit, hisdem Chronicis, hæc eadem egregia brevitate composuit, ut eorum initium a mundi inchoaretur
exordio. Hæc Victorius Aquitanus, qui hoc in arduo opere non alios secutus esse declarat duces quam Eusebium,
Hæfforynum ac Prosperum, quem sanctum ac venerabilem, tum venerabilem virum appellat, qua pel simili*